

Hoofdstuk 2

Belgische Vietnamese dossiers

Myria analyseert in dit hoofdstuk twee Vietnamese smokkeldossiers waaronder het Essex-dossier waarbij ook linken bestaan met mensenhandel via schuldbinding.

1. Brussels mensen-smokkeldossier 2012-2013

Dit dossier gaat over een Vietnamees netwerk dat in 2012 en in 2013 geregeld Vietnamese onderdanen vanuit België en Noord-Frankrijk naar het Verenigd Koninkrijk smokkelde. Het vertoont een aantal gelijkenissen met de latere Essex-zaak (die verderop in dit hoofdstuk wordt besproken). Ook hier gaat het om de activiteiten van een Belgische cel binnen een ruimer smokkelnetwerk met *safehouses* op verschillende locaties in Brussel en samenwerkingsverbanden met andere groeperingen voor de overzet naar het VK.

Van de zes beklagden in dit smokkeldossier werden de meesten veroordeeld voor mensensmokkel met verzwarende omstandigheden en voor criminele organisatie.¹³² Drie van hen, onder wie de leider van de organisatie, lieten verstek gaan op hun proces voor de Franstalige correctionele rechtbank van Brussel in 2016. In 2020 werd de leider onder een andere naam gearresteerd in Berlijn en, na verzet, opnieuw schuldig bevonden.¹³³

1.1. | Smokkelnetwerk

Uit het straf dossier blijkt dat de meeste smokkelaars de Vietnamese nationaliteit hadden en afkomstig waren uit de noordelijke provincie Nghe An.¹³⁴ Een van hen was een Belgische met Vietnamese roots. Voor het laatste deel van het traject naar het VK werkten de Vietnamese smokkelaars samen met niet nader geïdentificeerde “westerlingen”¹³⁵ (vermoedelijk Iraanse Koerden).

De Belgische smokkelcel werd geleid door een Vietnamese twintiger die zeker sinds 2012 in België verbleef. Hij bepaalde de “doorgangsrechten”¹³⁶, had contact met andere smokkelaars en verplaatste zich soms zelf naar Frankrijk voor zijn smokkelactiviteiten. Deze leider werd bijgestaan door een “penningmeester” die eveneens instond voor de logistiek en een “chauffeur” die ook bepaalde geldtransfers en documenten regelde. Daarnaast kon de organisatie minstens rekenen op de hulp van een occasioneel chauffeur, een tussenpersoon die contact had met kandidaat-gesmokkelden in het land van herkomst, en een laatste persoon van wie de exacte rol in het netwerk niet kon worden uitgeklaard.

België vormde maar een tussenstop op de smokkelroutes van Vietnam naar het VK. De meeste gesmokkelde personen lijken hetzij via Rusland, Tsjechië en Polen, hetzij via Oekraïne en Portugal naar België te zijn gebracht. Het telefonie-onderzoek¹³⁷ toont aan dat de smokkelaars geregeld contact hadden met personen in Vietnam en Engeland, en in mindere mate met personen in Frankrijk, Duitsland en Oost-Europa. In België werden zij eerst kort ondergebracht in Brusselse *safehouses* (in Elsene en Anderlecht) en vervolgens via Calais naar het VK gebracht. De organisatie in Brussel leek vooral in te staan voor dat laatste deel van het traject.

132 Corr. Brussel Franstalig, 22 april 2016, 47e k. Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2016, Bedelaars in de handen van mensenhandelaars*, p. 158. De beslissing is beschikbaar op de website van Myria (www.myria.be).

133 Corr. Brussel Franstalig, 25 november 2020, 47e k. Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2021, Zichtbaar onzichtbaar*, pp. 81-83. De beslissing is beschikbaar op de website van Myria (www.myria.be).

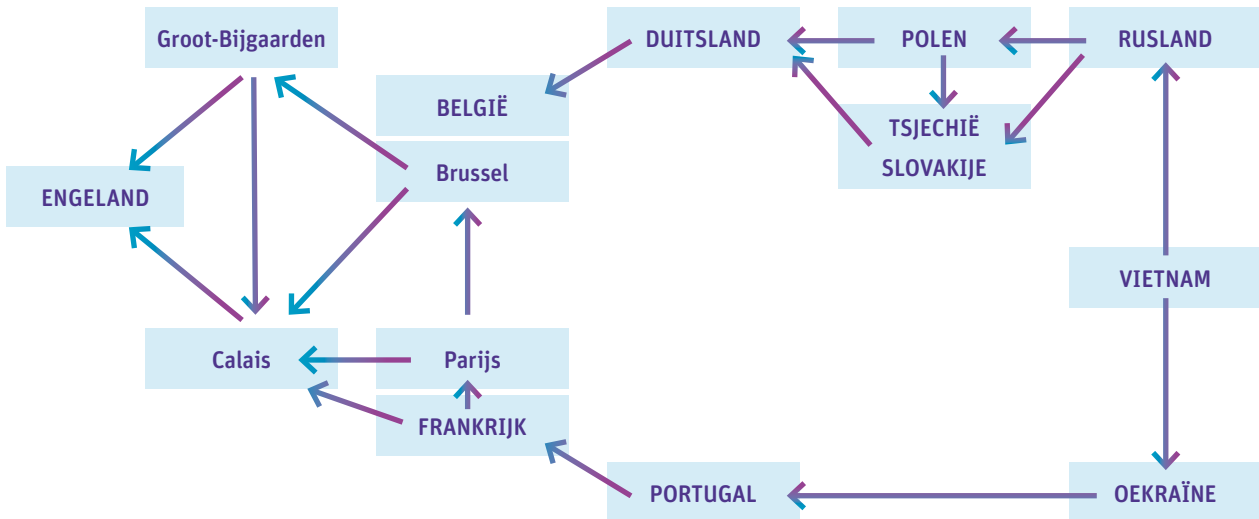
134 Deze herkomstregio wordt meer in detail besproken in het eerste hoofdstuk van deze focus (globale beeldvorming).

135 De term “westerlingen” wordt gebruikt voor alle nationaliteiten ten westen van Vietnam. Volgens een van de smokkelslachtoffers ging het in dit geval om Koerden.

136 De leider bepaalde met name wie, waar, wanneer, voor welke prijs en in welke omstandigheden er naar het VK kon worden gesmokkeld.

137 Via een retroactief telefonie-onderzoek (“retro-zoller”) kan het parket de vroegere in- en uitgaande oproepen van een bepaald telefoonnummer controleren, zonder dat de gesprekken zelf afgeluisterd kunnen worden.

Telefonische contacten smokkelaars op tussenstops smokkelroute

Het traject tot aan Calais werd ofwel rechtstreeks per "taxi" (personenwagen) afgelegd, ofwel per vrachtwagen vanaf de E40-parking van Groot-Bijgaarden met medewerking van de "westerlingen". Uit het telefoononderzoek blijkt dat sommige gesmokkelde personen in afwachting van hun overzet naar het VK mogelijk tijdelijk werden ondergebracht in een kamp in het Noord-Franse Angres, beter bekend als "Vietnam City". Dankzij politionele informatie uit Frankrijk kregen de Belgische speurders een beter zicht op de locatie en de kenmerken van dat kamp: het ging om een soort kraakpand met voorzieningen langs de autostrade Reims-Calais nabij Lens dat uitsluitend door Vietnamezen werd bewoond en werd toegelaten door de lokale burgemeester.¹³⁸

Vanaf Calais deed het Vietnamese netwerk opnieuw een beroep op "westerlingen" om de gesmokkelden aan boord te laten van vrachtwagens met bestemming het Verenigd Koninkrijk. De omstandigheden waarin de personen werden gesmokkeld lijken sterk te verschillen: zo is er in de telefoon- en Facebookgesprekken tussen smokkelaars en gesmokkelden geregeld sprake van een 'VIP'-formule (vermoedelijk "met garantie" of medeweten van de chauffeur, mogelijk ook met gebruik van valse documenten), maar evengoed van een mislukt transport aan boord van een koelwagen (*Foutu, dans un camion frigo 13h et il tombe en panne*).

Ook de prijzen voor de overtocht van het Europese vasteland naar het VK konden sterk uiteenlopen, van 2.500 euro voor een gewone overzet tot 6.000 euro voor 'VIP'. Deze bedragen

moeten worden opgeteld bij de – vaak erg hoge – bedragen voor de eerdere trajecten naar Rusland en West-Europa. De betalingen vonden quasi volledig in Vietnam plaats: de families van de gesmokkelde personen dienden de sommen over te maken aan de ouders van de leider van de Belgische organisatie. Voor de overzet naar het VK moest de helft van de prijs op voorhand en de helft nadien worden betaald. Indien het tweede deel niet tijdig werd betaald, liepen zowel de slachtoffers als hun familieleden in Vietnam ernstige risico's: uit gesprekken tussen de smokkelaars blijkt dat de gesmokkelden meermaals werden vastgehouden na aankomst in het VK en dat hun families onder druk werden gezet om de volledige som te betalen.

Het smokkelnetwerk ontwikkelde verschillende contrastrategieën om de opsporing door politie en justitie tegen te werken. Zo leken de smokkelaars bijvoorbeeld vaak van telefoonnummer te wisselen. Door onduidelijkheid over de titularis van een van de telefoonnummers kon de exacte rol van een van de verdachten uiteindelijk zelfs niet worden uitgeklaard. Daarnaast maanden de daders de gesmokkelde personen ook aan om hun telefoon uit te schakelen tijdens het transport. Ten slotte zorgde het ruimere sociale netwerk van de smokkelaars ervoor dat sommigen onder hen (althans in eerste instantie) buiten schot bleven. Na de arrestatie van enkele verdachten en de vlucht van twee anderen, gaven twee kennissen in een telefoongesprek bijvoorbeeld aan dat ze deze voortvluchtige verdachten zouden waarschuwen om voorlopig niet terug te keren. Door verder onder te duiken

¹³⁸ Het kamp in Angres komt ook aan in bod in het eerste hoofdstuk van deze focus (Globale beeldvorming) en in de analyse van het Essex-dossier verderop.

konden ze immers vermijden dat de volledige organisatie zou worden opgerold: *S'ils reviennent, ce serait le 'package complet' qui sera jugé - Oui, ce sera 'la bande complète'. C'est comme une invitation à la prison. Il n'y aura plus rien à dire.* Deze conversatie toont zo ook meteen aan dat de Vietnamese groepering een aparte, goed verankerde, Belgische smokkelcel vormde.

1.2. | Onderzoek

Het onderzoek naar de activiteiten van het smokkelnetwerk werd opgestart naar aanleiding van een interceptie door de politie van vier Vietnamezen, onder wie drie vermoedelijke minderjarigen. Zij werden aangetroffen in een vrachtwagen op de parking van Groot-Bijgaarden langs de E40 na een oproep door de chauffeur van de vrachtwagen. De volgende dag en nacht intercepteerden de Franse autoriteiten in Calais eerst nog eens negen en dan nog twee personen in vrachtwagens afkomstig van Groot-Bijgaarden.

Het telefonie-onderzoek en de daaropvolgende telefoontaps leidden naar verschillende Vietnamese smokkelaars in België. Via observaties in het Brusselse en informatie van de vervoersmaatschappijen NMBS en MIVB (bewakingsbeelden en reistrajecten) kon het smokkelnetwerk verder in kaart worden gebracht. Een van de slachtoffers droeg met zijn verklaringen bij aan het gerechtelijk onderzoek en de identificatie van de verdachten (zie verder). Het financieel onderzoek legde geldtransfers bloot tussen West-Europa en Vietnam via Western Union.

Ook opzoekingen op sociale media leverden essentiële informatie op. Via openbronnenonderzoek op Facebook vond de politie onder meer de locatie van de voortvluchtige hoofdverdachte in Frankrijk en afbeeldingen van reisdocumenten en gesmokkelde personen op het traject van Vietnam naar Frankrijk. Enkele van deze foto's op Facebook konden worden gelinkt aan bewakingsbeelden¹³⁹ uit het treinstation Brussel-Zuid tijdens een van de smokkelactiviteiten. Via informaticazoekingen kregen de speurders daarenboven rechtstreeks toegang tot de Facebook- en Yahoo!-accounts en -berichten van de verdachten.¹⁴⁰ Deze zoekingen schiepen meer duidelijkheid over onder meer de taakverdeling binnen het netwerk, de financiële transacties en de frequentie van de overtochten naar het VK.

Opvallend is ten slotte ook het belang van een parallelle actie van de diensten van de sociale inspectie voor dit dossier. Tijdens de observatie van een pand dat door een smokkelslachtoffer als *safehouse* was aangemerkt, voerde de sociale inspectie een controle uit in het aanpalende Vietnamese restaurant. Bij deze actie werden meerdere aanwezigen, onder wie de hoofdverdachte in het smokkeldossier, gecontroleerd. Op basis van de door hem opgegeven persoonsgegevens, de simultane telefoontap (waarin alleen zijn voornaam werd gebruikt) en de herkenning door een van de slachtoffers, kon de hoofdverdachte zo (voorlopig) worden geïdentificeerd. Tijdens de huiszoeking werd bovendien een paspoort teruggevonden dat ook stond afgebeeld op Facebook en zo kon worden gelinkt aan een van de gesmokkelde personen.

1.3. | Slachtoffers

Tussen september 2012 en juni 2013 werden er minstens een dertigtal personen slachtoffer van het Vietnamese smokkelnetwerk. Een aantal van hen werd door de politie geïdentificeerd bij intercepties in Groot-Bijgaarden en Calais.

Van de vier slachtoffers die in Groot-Bijgaarden werden geïntercepteerd verdwenen er drie vrijwel meteen: het volwassen slachtoffer bleek onvindbaar nadat hij een bevel om het grondgebied te verlaten had ontvangen, en twee van de minderjarige slachtoffers ontsnapten uit het opvangcentrum in Neder-Over-Heembeek. Alleen het vierde slachtoffer, dat aanvankelijk eveneens verklaarde minderjarig te zijn, toonde zich bereid om samen te werken met de Belgische autoriteiten en stapte in het slachtofferstatuut. Op basis van zijn verklaringen en enkele andere elementen in het strafdossier kon Myria zo een profiel van de slachtoffers schetsen.

De slachtoffers van het Brusselse smokkelnetwerk waren allen van Vietnamese origine. Minstens een deel van hen werd in gevaarlijke omstandigheden naar het VK gesmokkeld. De vier slachtoffers die in de vrachtwagen in Groot-Bijgaarden werden aangetroffen bevonden zich bijvoorbeeld te midden van slecht vastgemaakte palletten die dreigden te vallen of te verschuiven en hen zo ernstig te verwonden.

Het strafdossier bevat voorts indicaties dat vrouwelijke slachtoffers bijkomend het risico liepen om te worden misbruikt langs de smokkelroute van West-Europa naar het VK. In een Facebookgesprek geeft de hoofdverdachte

¹³⁹ Voor meer uitleg over het linken van persoonsfoto's van bewakingsbeelden of observatiefoto's, bijvoorbeeld via Google Image, zie Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2017, Online*, p. 48.

¹⁴⁰ De logingegevens en wachtwoorden van de verdachten werden geïdentificeerd op basis van een analyse van hun sms-verkeer.

bijvoorbeeld aan dat de “meisjes” om veiligheidsredenen via België moesten passeren, terwijl de jongens zowel vanuit België als vanuit Frankrijk konden vertrekken. Deze uitspraak toont aan dat er binnen (gelieerde?) smokkelnetwerken in Noord-Frankrijk een risico op seksueel misbruik bestond.¹⁴¹

Sommige slachtoffers van het netwerk werden niet alleen in precare omstandigheden gesmokkeld, maar bevonden zich ook in schrijnende situaties die op schuldbinding (of *debt bondage*)¹⁴² lijken te wijzen: het strafdossier toont aan dat de Vietnamezen die naar het VK werden gesmokkeld aan de smokkelaars gebonden bleven indien hun families hun schuld niet betaalden (zie hierboven); en het Vietnamese restaurant op de gelijkvloerse verdieping van een van de *safehouses* vormde ook het voorwerp van een onderzoek naar mensenhandel door de sociale inspectie.

De getuigenis van een van de Vietnamese slachtoffers (X) toont aan hoe de gesmokkelde personen, door de opbouw van schulden voor hun tocht in combinatie met hoge interessen het risico liepen om onder controle van de smokkelaars te blijven. Zo verklaarde X dat hij Vietnam had verlaten op zoek naar een inkomen voor zichzelf en zijn familie. Voor het eerste deel van het traject, een vlucht via Oekraïne naar Portugal die hem 10.000 dollar had gekost, ging hij “leningen” aan in Vietnam. Zodra hij in Portugal was, werkte hij eerst enkele maanden in de landbouw om de schulden af te lossen. Vervolgens betaalde hij nog eens 4.000 euro voor de overtocht naar het VK, in de hoop daar meer te verdienen. Tijdens de verhoren benadrukte X meermaals dat hij absoluut moest werken om zijn schulden af te betalen en dat hij vreesde voor represailles ten aanzien van zijn familie in Vietnam:

- *Si je ne paie pas, ma famille... moi, je n'aurais pas de travail...*
- *Vous me demandez quels sont mes projets, je vous réponds que je dois absolument travailler car ma famille s'est endettée et compte sur moi pour rembourser, les intérêts de retard s'élèvent à une dizaine de pourcents par mois, c'est très lourd.*
- *Je n'ai pas très peur pour moi-même mais plus pour ma famille au Vietnam. En fait, cette organisation pourrait se venger sur moi.*

De verklaringen van het slachtoffer werpen niet alleen een licht op de persoonlijke situatie en de schuldenlast van gesmokkelde personen in het Brusselse smokkelnetwerk,

maar speelden ook een cruciale rol in het strafonderzoek. Bij zijn interceptie en tijdens het eerste verhoor legde X nog valse verklaringen af over zijn identiteit, leeftijd en reisweg, vermoedelijk onder invloed van de smokkelaars. Nadien kon zijn vertrouwen evenwel worden gewonnen: tijdens het tweede en het derde verhoor zette hij zijn eerste verklaringen recht en deelde hij cruciale informatie met de Belgische autoriteiten. De samenwerking van het slachtoffer liet zo niet alleen toe om de leider van de organisatie te identificeren, maar ook om haar *modus operandi* en samenwerkingsverbanden gedeeltelijk op te helderen.

2. Essex-dossier: Belgisch luik

Dit dossier werd opgestart na het smokkeldrama van 22-23 oktober 2019 in Essex (Verenigd Koninkrijk, verder VK) waarbij negenendertig Vietnamese slachtoffers, onder wie meerdere minderjarigen, dood werden aangetroffen in een koelcontainer na verstikking. In dat omvangrijke dossier van ruim 25.000 bladzijden werd het Belgische luik van het smokkelnetwerk onderzocht vanuit een internationaal perspectief. Dat leidde tot een veroordeling voor mensensmokkel en criminele organisatie, zoals verder besproken in het hoofdstuk rond de rechtspraak.¹⁴³ Er werd alleen vervolgd voor mensensmokkel maar in het dossier zijn er eveneens linken inzake mensenhandel aanwezig. Het Belgische vonnis verwijst daarnaast naar veroordelingen in het VK en Vietnam, terwijl er ook een onderzoek loopt in Frankrijk. Het dossier verwijst voorts naar een lopend onderzoek in Duitsland.

2.1. | Inleiding

Het Belgische Essex-dossier is gebaseerd op de twee *safehouses* van waaruit vele slachtoffers van het dodelijke smokkeltransport vertrokken zijn. Deze *safehouses* werden beheerd door de Vietnamese criminele organisatie die verantwoordelijk was voor het Essex-drama. Verschillende

¹⁴¹ In een eerder jaarverslag ging Myria al in op feiten van seksuele uitbuiting van meisjes in de Noord-Franse smokkelkampen. Sommige van deze meisjes dienden seksuele diensten te verlenen in ruil voor een overtocht naar het VK, betaling van hun reis of toegang tot bepaalde zones (Myria, *Jaarverslag Mensenhandel en mensensmokkel 2018*, *Minderjarig, in hoogste nood*, p. 33).

¹⁴² Dit mechanisme wordt uitgelegd in het eerste hoofdstuk van deze focus (globale beeldvorming).

¹⁴³ Zie deel 2, hoofdstuk 2 (rechtspraakoverzicht, punt 3.2.); Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 19 januari 2022, k. B17 (beroep).

andere oudere Vietnamese smokkeldossiers uit Brussel¹⁴⁴ en Brugge waarin deze *safehouses* met Vietnamese slachtoffers opdoken werden bij het Essex-dossier gevoegd. Daaruit bleek dat deze Vietnamese criminele organisatie al minstens sinds mei 2018 actief was in België en verantwoordelijk was voor veel meer transporten dan alleen het fatale transport van 22 oktober 2019.

De kostprijs voor een smokkeltransport van Vietnam naar Europa bedroeg gemiddeld 13.000 euro, terwijl dat verder vanuit Europa naar het Verenigd Koninkrijk gemiddeld 12.000 euro was voor een regulier smokkeltransport met een koelwagen. Volgens slachtofferverklaringen kon dat evenwel oplopen tot in totaal 40.000 euro. De meeste smokkelslachtoffers moesten bij hun vertrek een voorschot betalen. Bij aankomst in het *safehouse* in het bestemmingsland Duitsland en/of het VK moesten de afspraken rond de afbetaling van de smokkel geregeld zijn vooraleer de smokkelslachtoffers werden vrijgelaten. Onmiddellijk na het Essex-smokkeldrama hadden de smokkelaars zelfs geen scrupules om hun smokkelprijs naar het VK met 7.000 Britse pond op te drijven.

2.2. | Smokkelnetwerk

Het Essex-drama leidde tot een internationaal onderzoek in het VK, Frankrijk, Ierland, Duitsland en Nederland en tot de ontmanteling van een internationale criminele organisatie die zich inliet met het smokkelen van Vietnamese migranten via verschillende aanvoerroutes. Onderweg waren er meerdere *safehouses* in onder meer Duitsland, Frankrijk en België.

Het internationale smokkelnetwerk bestond hoofdzakelijk uit Vietnamezen en werd geleid vanuit Vietnam. De migranten belandden uiteindelijk in Berlijn (Duitsland) van waar ze overgebracht werden naar Brussel (België), Nederland en Frankrijk (onder meer Parijs) om het laatste stuk van de route naar het VK aan te vatten. De oversteek van de Noordzee werd onder meer uitbesteed aan een criminele organisatie bestaande uit de zaakvoerder van een lers transportbedrijf met verschillende chauffeurs die voor dat bedrijf werkten alsook een Roemeen. Zodra de migranten in het VK aankwamen, werden ze opnieuw overgenomen door Vietnamese smokkelaars.

2.2.1. | Internationaal Vietnamees smokkelsysteem

Er was sprake van een grote internationale, flexibele smokkelorganisatie, met smokkelcellen die opereren in Vietnam, Duitsland, Frankrijk, Polen, België, ... Er waren dienstleveranciers die valse documenten leverden. Verschillende smokkelcoördinatoren waren verantwoordelijk voor een specifiek smokkeltraject tussen specifieke landen zoals Rusland-Duitsland of Polen en daartoe onderhielden ze de nodige contacten met de lokale smokkelaars. In Denemarken waren er smokkelaars die ook een Scandinavische route konden verzekeren. Uit de gesprekken bleek dat ook voor de specifieke smokkelroutes verschillende Vietnamese smokkelbendes elkaar beconcurrerden en belangrijke dienstleveranciers van elkaar trachtten af te snoepen. Een van de smokkelaars voor Polen en Duitsland pochte in de gesprekken dat hij al sinds 2001 actief was en nooit gepakt werd. De belangrijke smokkelaars verplaatsten zich met de hulp van vaste taxichauffeurs tussen de *safehouses* in België, Duitsland en Frankrijk. Volgens de talrijke slachtofferverklaringen waren er ook *safehouses* in de tussenstations in Oost- en Zuid-Europa waar er soms Chinese bewakers waren.

In Duitsland was er een belangrijk *safehouse* in het 'Vietnamese' Dong Xuan Center in Berlijn dat een centrale rol speelde binnen het Europese smokkelsysteem. Na aankomst in Europa diende de familie in Vietnam de reis te betalen aan de organisatie. De slachtoffers werden vastgehouden tot de familie de betaling had uitgevoerd of tot er een regeling werd getroffen rond de afbetaling van hun smokkelschulden door te werken in situaties van *debt bondage*. De slachtoffers werden hoofdzakelijk afgezet aan het Dong Xuan Center, meestal in restaurants, of zij verkochten namaakproducten.¹⁴⁵

In Frankrijk zaten er Vietnamese beheerders van een smokkelkamp en *safehouse(s)* onder meer in Vitry-sur-Seine in de omgeving van Parijs. Daarnaast was er in Grenoble een verantwoordelijke voor de opvang en latere tewerkstelling (zie verder punt: Link mensenhandel) van Vietnamese gesmokkelden die rechtstreeks vanuit Duitsland per trein of met een busfirma in Frankrijk arriveerden.

In de onderlinge communicatie tussen de smokkelaars werd er gesproken over belangrijke dienstverleners in Vietnam die instonden voor de aanvoer van gesmokkelden vanuit Vietnam en uitbestedingen aan Europeanen voor het laatste traject naar het VK.

¹⁴⁴ Zie verder punt 2.4.4.: Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (vijftienjarig Vietnamees meisje, zeventienjarig Vietnamees meisje).

¹⁴⁵ Zie hierover hoofdstuk 1 van de focus (Globale beeldvorming).

In Vietnam waren er organisaties die instonden voor het regelen van de overtocht. Zij rekruteerden slachtoffers via sociale media of via sociale contacten met familieleden van mogelijke smokkelkandidaten. Daarnaast deden zij dat ook door werkvisa te verschaffen via uitzendkantoren in landen zoals Roemenië, Hongarije en Polen. Zo werden er arbeidsvisa uitgereikt voor een kippenslachterij in Roemenië en arbeidsvisa voor seizoenarbeid en voor een voedingswinkel in Hongarije. Sommige familieleden moesten een contract ondertekenen waarin stond dat zij een hoge boete dienden te betalen als ze de periode vermeld in het werkvisum niet respecteerden. Sommigen verschaften ook studentenvisa en toeristenvisa. Ze werkten zowel met echte als met valse visa.

In het VK werkte de Vietnamese smokkelorganisatie samen met een Ierse transportfirma voor het laatste traject naar het VK. Bij aankomst nam zij evenwel het beheer van de Vietnamese gesmokkelden over in een *safehouse*. Uit de analyse van de berichten bleek dat een van de luitenanten¹⁴⁶ van de leider in juni 2019 zelf naar het VK werd gesmokkeld en nadien de opvang regelde en het *safehouse* beheerde in Birmingham. Voor zijn smokkel moest hij de leider nog betalen.

2.2.2. | Smokkelroutes

De voornaamste smokkelroute over het Europese vasteland liep via Rusland naar Duitsland. Concreet ging de route door Wit-Rusland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slowakije, Duitsland, België, Nederland en Frankrijk, en die leidde zo naar het VK. Ook werden er transitroutes via Oekraïne en het Russische Kaliningrad vastgesteld. Een recentere trend uit dit dossier die dateerde van 2020 was de route over Rusland, Letland of Wit-Rusland, en vervolgens naar Litouwen van waar men werd overgebracht met de auto naar Polen, Duitsland, Frankrijk of het VK. De meeste smokkelers wisten naar het VK te gaan of stelden expliciet alleen naar Duitsland te willen gaan.

Uit de analyse van de Viber-berichten bleek er eveneens een Scandinavische smokkelroute operationeel te zijn. Het smokkelcontact van de organisatie in Denemarken regelde mee de reguliere toeristenvisa voor Finland, Zweden en Noorwegen. Daarvoor werden groepsreizen van Vietnamese scholen gebruikt. Voor Finland was er een smokkelpakket dat 16.000 euro kostte voor een naturalisatie na een verblijf van vijf jaar.

De prijs van 'VIP'-smokkel met honden- en paardentransport kon oplopen tot 19.000 euro.

Daarnaast volgden verschillende slachtoffers andere routes vanuit Vietnam. Zo waren er slachtoffers die eerst naar China reisden en van daar rechtstreeks met het vliegtuig naar Parijs vlogen. Bij een andere route ging het met het vliegtuig naar Maleisië met een tussenlanding in Turkije, van waar ze over land met de auto en te voet naar Griekenland en verder via Malta, Spanje en Frankrijk reisden. De slachtoffers die met een werkvisum voor Roemenië/Hongarije/Polen naar Europa kwamen reisden dan enkele dagen of maanden later verder naar Duitsland. Daar werden ze afgezet in het *safehouse* aan het Dong Xuan Center in Berlijn om verder tewerkgesteld te worden in situaties van gedwongen criminaliteit en economische uitbuiting (zie verder, punt 2.2.5.: Link mensenhandel). Nadien werden ze overgebracht naar *safehouses* in België of Frankrijk.

Het laatste deel van de reis begon vaak in het noorden van Frankrijk, waarbij smokkelaars de slachtoffers in vrachtwagens verborgen, of verliep via de haven van Zeebrugge of via Nederland. In de ruimere omgeving van Calais naast de autosnelweg in de gemeente Angres¹⁴⁷ bevond zich op het moment van het onderzoek een smokkelkamp voor Vietnamezen, waar tientallen Vietnamezen klaar stonden om te vertrekken naar Engeland, ondergebracht in een gemeentelijke turnzaal met de toestemming van de gemeente, ofwel in verlaten gebouwen of op dito terreinen. Via Nederland probeert men het vaak via de havens in Hoek Van Holland, waar dagelijks een veerboot vertrekt naar Harwich (VK).

Vrachtwagens zijn de meest voorkomende vervoerswijze vanuit Frankrijk naar het Verenigd Koninkrijk en er was keuze uit verschillende 'pakketten'. Het 'reguliere pakket' bleek goedkoper maar minder efficiënt, terwijl een 'VIP'-transport duurder was maar minder tijd in beslag nam. De tarieven gingen bij 'VIP'-transporten van 10.000 tot 14.000 euro of zelfs tot 19.000 euro.

Deze 'VIP'-transporten verliepen in een cabine in plaats van in een container of betroffen een 'hondentransport' of een paardentransport, waarbij de ontdekkingskans door de politie minder groot zou zijn wegens de enorme stank die met dergelijke transporten gepaard ging, waardoor de politiehonden bij controles op een dwaalspoor worden gezet. Voor een transport in een paardencontainer moest 19.000 euro worden betaald. In Frankrijk hadden bepaalde *safehouses* zich gespecialiseerd in deze 'VIP'-transporten. Dat mensen zouden worden vervoerd via dergelijke 'luxetransporten' bleek trouwens soms gewoonweg een flagrante leugen te zijn. In een afgeluisterd gesprek uitte

¹⁴⁶ Luitenant A. werd veroordeeld in Essex bis: Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 22 juni 2022, k. B17 (beroep).

¹⁴⁷ Zie hierover ook hoofdstuk 1 van deze focus (Globale beeldvorming) en de analyse van een ander Vietnamees smokkeldossier in punt 1 van dit hoofdstuk.

een slachtoffer zijn ongenoegen, aangezien hij meende dat hij in de 'cabine' zou worden vervoerd. In werkelijkheid werd hij gewoon met anderen in een koelcontainer gestopt.¹⁴⁸

Volgens de slachtofferverklaring van een minderjarige was ook een kano een optie, vermoedelijk transport met een bootje via de Noordzee (zie verder, punt 2.4.4.: Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen). Het verslag van het Brits Europees Onderzoeksbevel (EOB) bevatte daarnaast een slachtofferverklaring waaruit bleek dat de betrokkene naast het smokkeltarief van 13.000 Britse pond voor het transport vanuit Frankrijk naar het VK bij aankomst nog eens 6.000 Britse pond extra diende te betalen voor een "levensverhaal als minderjarige".

2.2.3. | Belgische safehouses

Zodra de slachtoffers in België arriveerden, vielen zij onder de verantwoordelijkheid van de Belgische cel van mensensmokkelaars die symbiotisch opereerde binnen het grotere internationale smokkelnetwerk. In het kader van het Belgische luik van het onderzoek werden er twee *safehouses* (twee appartementen) in Brussel geïdentificeerd, die een centrale rol speelden bij de smokkeltoevoer naar het VK. Deze twee *safehouses* werden al geobserveerd in voorgaande lopende smokkelonderzoeken maar er waren volgens het Openbaar Ministerie toen nog onvoldoende bewijselementen. Deze *safehouses* fungeerden als "opslagplaatsen" van mensen, om de bewoordingen van Vietnamese slachtoffers te gebruiken. Het onderzoek heeft aangetoond dat minstens veertien Vietnamezen vertrokken zijn van die adressen op hun fatale reis.

Op basis van de verklaringen van de geïdentificeerde slachtoffers in het dossier moet er worden geconcludeerd dat het appartement al in juli 2018 werd gebruikt als verzamelplaats voor migranten in afwachting van hun clandestiene overtocht; dat er een tiental personen tegelijk verbleven in het appartement; dat ze geen lawaai mochten maken; dat er bewakers aanwezig waren in het appartement; dat het een komen en gaan was van mensen. Een van de slachtoffers heeft zes maanden verbleven in het appartement omwille van betalingsproblemen voor de overtocht.

Vier slachtoffers konden door de speurders worden geïdentificeerd als personen die een tijd hadden gewoond in het appartement dat fungeerde als *safehouse*. Drie van hen kregen het statuut van slachtoffer van mensensmokkel met verzwarende omstandigheden. De vierde is inmiddels verdwenen.

Dat deze *safehouses* niet zomaar normale woningen waren maar werkelijk fungeerden als tijdelijke "opslagplaatsen" voor talloze slachtoffers die naar het VK wilden blijkt uit meerdere elementen uit het strafdossier.

In een afgeluisterd gesprek wordt duidelijk dat in de door het criminele netwerk gerunde *safehouses* effectief tientallen slachtoffers hebben verbleven. Dat bleek uit de verklaringen van meerdere slachtoffers. Een buurtbewoner, die bang was voor wraakacties, getuigde dat hij er om de vijf à zeven dagen een groep van ongeveer vijf à zeven mensen zag opduiken. De meesten bleven een week en vertrokken dan opnieuw. Het waren veelal personen tussen de achttien en de dertig jaar.

Uit de huiszoeking bleek ook de precaire administratieve situatie van de gesmokkelde mensen. In een *safehouse* werden bij de bewakers reiskoffers aangetroffen met verblijfsdocumenten van verschillende gesmokkelde personen. Dat bevestigde volgens de speurders de slachtofferverklaringen dat ze hun identiteitskaarten moesten afgeven, zodat ze zeker niet alleen en zonder toelating het huis mochten verlaten.

Dat bleek ook uit een telefoongesprek van een *safehouse*-bewaker met een smokkelcoördinator in het VK nadat een minderjarige jongen ontsnapt was uit het *safehouse* in Brussel. Daarin maakte de smokkelcoördinator zich kwaad dat hij de "kippen" in huis moet houden en ze niet mocht laten ontsnappen. Hij voegde eraan toe: "Je weet niet hoe je moet werken. Kippen zijn thuis maar je laat de kippen los".

2.2.4. | Smokkelaars als slachtoffers

De smokkelleider managede de Brusselse *safehouses* en onderhield de contacten met de smokkelaars in Vietnam en met de smokkelcoördinatoren van de *safehouses* in Duitsland en Frankrijk. Hij had vier valse Vietnamese paspoorten en twee valse Chinese paspoorten. Tijdens zijn verhoor deed hij zich voor als een slachtoffer. Hij vond zichzelf een slachtoffer van de mensen die hem gelokt en meegesleurd hadden om naar Engeland te kunnen gaan. Hij kwam volgens zijn verklaring (zonder verduidelijkingen) oorspronkelijk van het smokkelkamp in Calais en beweerde dat hij nog 40.000 euro schulden had in Vietnam, waaronder 20.000 euro voor het smokkeltransport naar België. Hij verklaarde dat leden van de Vietnamese ambassade hem twee keer in de gevangenis hadden bezocht.

Een van de assistenten van de smokkelleider, de tweede beklagde V.D., was geëvolueerd van smokkelslachtoffer naar smokkelaar in de hoedanigheid van opzichter van een

¹⁴⁸ Het netwerk deed eveneens een beroep op taxichauffeurs om slachtoffers te vervoeren. Dat aspect van het dossier wordt hier niet geanalyseerd. Zie daaromtrent het vonnis in dit dossier: Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 19 januari 2022, k. B17 (beroep) in het hoofdstuk "rechtspraak" verderop in dit verslag: deel 2, hoofdstuk 2, punt 3.2.

safehouse en was mee verantwoordelijk voor het dodelijke smokkeltransport van twee slachtoffers. Hij maakte deel uit van het middenkader en stond rechtstreeks onder het gezag van de luitenant Z. die het *safehouse* beheerde. Deze luitenant verbleef ook in Berlijn, waar hij mee het *safehouse* beheerde.

Tijdens zijn verhoor verklaarde V.D. dat hij in april 2019 het vliegtuig had genomen van Vietnam naar Rusland en verder met de auto en te voet naar Duitsland gebracht werd waar hij in juli 2019 gearriveerd was. In Berlijn verbleef hij in een *safehouse* waar hij enkele maanden illegale sigaretten had verkocht als gedeeltelijke afbetaling van zijn smokkelschulden. Zijn familie had 17.000 euro betaald voor zijn smokkeltransport van Vietnam naar Duitsland. Uiteindelijk kwam hij begin september 2019 samen met de luitenant Z. vanuit Berlijn naar België en verbleef hij er in het *safehouse* dat door de luitenant Z. gerund werd en waar V.D. als opzichter begon te werken. Daarbij fungeerde hij ook als tussenpersoon voor de smokkelslachtoffers.

Zo bleek uit een confrontatieverhoor dat V.D. de gehanteerde smokkeltarieven bij de slachtoffers diende te rechtvaardigen:

“Ja, ik heb met die personen gesproken en we spraken over de prijs. Ze moesten 15.000 pond, 16.000 pond en 17.000 pond betalen. Ik zei hun dat dit goedkoop was, omdat ik 19.000 pond moest betalen.”

Een van de functies van de tweede beklagde V.D. bestond er blijkbaar in om slachtoffers van het smokkelnetwerk ervan te overtuigen dat ze er eigenlijk ‘goedkoop’ vanaf kwamen, wat volledig past binnen de listen die het netwerk gebruikte om in een zo kort mogelijke tijd zoveel mogelijk geld te verdienen.

2.2.5. | Link mensenhandel: afbetalingsmodaliteiten en situaties van *debt bondage*

Het Essex-smokkeldossier is verweven met verschillende feiten in diverse landen, waarbij de smokkelslachtoffers terecht kwamen in (uitbuitings)situaties van mensenhandel om hun smokkelschulden af te betalen (situaties van *debt bondage*)¹⁴⁹. Dat kunnen zowel arbeidssituaties als vormen van gedwongen criminaliteit zijn. Er waren slachtoffers die betaald hadden voor een smokkeltransport vanuit Vietnam en met een arbeidsvisum naar Hongarije, Polen en Roemenië trokken om daar tewerkgesteld te worden. In Roemenië was dat het geval in een kippenslachterij waar vijftig Vietnamezen werkten.

De slachtoffers kwamen in meerdere landen in situaties van debt bondage terecht.

Voorts bleken er rechtstreekse linken te bestaan tussen het smokkelnetwerk en het afbetalingssysteem via situaties van *debt bondage*. In een Viber-bericht zei de smokkelleider: “Als je hier aankomt, dan werk je om de lening geleidelijk terug te betalen”. Uit de telefoontap tussen twee smokkelaars bleek dat het smokkelnetwerk zelf rechtstreeks smokkellingen gaf aan hun smokkelklanten waarop rente moest worden betaald. De families van verschillende slachtoffers kregen het bericht dat ze de afbetaling of lening voor de smokkel moesten regelen met de zus van de smokkelleider die in Vietnam woonde. Daarnaast waren er families die het smokkelgeld leenden bij parallelle kredietverleners waaronder geldwoekeraars in Vietnam.

Uit het Brussels gevoegd Vietnamees dossier met dezelfde *safehouses* bleek dat er tijdens een multidisciplinaire controle in oktober 2018 een slachtoffer uit een nagelsalon geïntercepteerd werd. Het slachtoffer verklaarde dat hij een route van mensensmokkelaars van Vietnam naar Engeland via België volgde en in afwachting van zijn overtocht naar Engeland in een nagelsalon werkte. Nadien kon het slachtoffer niet meer worden verhoord omdat hij verdwenen was nadat hij een bevel om het grondgebied te verlaten (BGV) ontvangen had. Uit de sms-berichten van een van de dodelijke slachtoffers van het Essex-smokkeldrama bleek dat daarnaast een van haar metgezellen in Berlijn een cursus nagelverzorging aan het volgen was. Een ander slachtoffer werd geïntercepteerd in een nagelsalon in Brussel terwijl hij aan het werk was en hij kwam in het slachtofferstatuut terecht. Hij werd daarvoor uitgebuit in een Vietnamees restaurant in Antwerpen (zie verder, punt 2.4.3.: Slachtofferstatuut meerderjarigen). Een minderjarig slachtoffer kwam op zijn beurt in Brussel in een uitbuitings situatie van huishoudhulp terecht (zie verder, punt 2.4.4.: Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen).

Twee beklagden (vader en zoon) waren zaakvoerders van een nagelsalon dat een rol speelde bij de smokkelafbetalingen. De vrouw van de vader had een immobiliënkantoor in Vietnam waarmee de oprichting van zijn nagelsalon werd gefinancierd. Het geld werd opgesplitst in drie delen en cash per vliegtuig overgebracht. Een getuige verklaarde dat zij meer dan tien jaar geleden in Vietnam aan haar 15.000 à 17.000 dollar betaalde voor haar smokkelovertocht naar België. Volgens haar fungeerde deze vrouw als tussenfiguur bij de smokkelafbetalingen. Daarnaast verklaarde de beklagde (vader) dat als mensen geld wilden overmaken naar Vietnam, zij geld kwamen afgeven in zijn nagelsalon en dat dit dan werd uitbetaald in Vietnam.

In Frankrijk werden de Vietnameese slachtoffers uitgebuit in restaurants in Grenoble of in het dertiende arrondissement

¹⁴⁹ Zie ook hoofdstuk 1 van deze focus (Globale beeldvorming).

van Parijs om hun smokkelschulden af te betalen. Het Franse smokkelonderzoek in Grenoble werd opgestart op basis van valse documenten en niet op basis van Vietnamese slachtoffers die ten prooi vielen aan economische uitbuiting:

“Er werd een onderzoek ingesteld op basis van de informatie over de handel in vervalste verblijfsvergunningen die in Grenoble zouden worden geproduceerd, waarbij deze handel het voor Vietnamese onderdanen die illegaal op het Franse grondgebied verblijven mogelijk maakte om in restaurants te werken die door landgenoten worden gerund.”

Het *safehouse* in Berlijn speelde een centrale rol, niet alleen binnen het smokkelsysteem maar ook als tussenstation bij de afbetaling van de smokkelschulden via situaties van *debt bondage*. Uit verklaringen bleek dat er in de *safehouses* veel Vietnamese smokkelslachtoffers verbleven die werkzaam waren in restaurants of namaakproducten zoals illegale sigaretten moesten verkopen. Een niet-begeleide Vietnamese minderjarige jongen die in het slachtofferstatuut zat getuigde dat hijzelf in het Berlijnse Dong Xuan Center illegale sigaretten verkocht (zie verder, punt 2.4.4.: Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen). Uit de vergelijking van de vingerafdrukken bleek dat er minstens vijf slachtoffers van het dodelijke smokkeltransport eerder in Berlijn gearresteerd werden voor de verkoop van illegale sigaretten waarbij nooit de link met mensensmokkel of mensenhandel (gedwongen criminaliteit) werd gelegd. Het netwerk smokkelde zelf vanuit Duitsland op grote schaal deze illegale sigaretten. Ze werden aangeleverd vanuit Vietnam en elke zending bevatte 3.000 of 4.000 dozen met keuze uit verschillende modellen waarvan de foto verstuurd werd. Dat bleek uit communicaties tussen de smokkelaars via Viber. Het smokkelnetwerk organiseerde dus zelf de situaties van *debt bondage* van de smokkelslachtoffers, wat ook een rechtstreekse link impliceert tussen het smokkelnetwerk en gedwongen criminaliteit. Naast smokkel en verkoop van illegale sigaretten waren de smokkelaars eveneens bezig met verhandelen van namaakmedicijnen, wat bleek uit hun Viber-berichten.

Het smokkelnetwerk had daarnaast een rechtstreekse link met een cannabisplantage in Spanje, waar smokkelslachtoffers naartoe werden gebracht om hun smokkelschulden af te betalen via gedwongen criminaliteit. Zo verklaarde medebeklaagde V.D. dat de smokkelleider hem in Berlijn had voorgesteld naar Spanje te gaan om daar te werken in een cannabisplantage om zijn verdere smokkeltransport naar het VK te financieren. De reis naar Spanje zou hem 3.000 euro extra kosten. Een minderjarige jongen had verklaard dat hij in Rusland tijdens zijn smokkeltraject het voorstel had gekregen om in een cannabisplantage te werken (zie verder, punt 2.4.6.: Twee ontsnapte minderjarige jongens uit een Nederlands jeugdopvangcentrum).

2.3. | Onderzoek

2.3.1. | Start onderzoek

Het onderzoek van het federaal parket werd onmiddellijk opgestart nadat de Britse autoriteiten de Belgische instanties op 23 oktober 2019 over het Essex-smokkeldrama ingelicht hadden omdat de betrokken koelcontainer via de haven van Zeebrugge met een schip naar het VK vervoerd was.

Het federaal parket heeft meerdere Vietnamese dossiers van Brussel en Brugge gevoegd omdat de Brusselse *safehouses* van de criminele organisatie hier toen al in beeld gekomen waren. Het Brusselse dossier van 2018 werd opgestart nadat een Vietnamese minderjarig slachtoffer hier toen al in een van deze *safehouses* aangetroffen werd (zie verder, punt 2.4.4.: Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen). Uit het onderzoek naar de smokkelintercepties bleek dat de smokkelactiviteiten van deze criminele organisatie al minstens in mei 2018 gestart zijn. Dat kwam aan het licht dankzij de onderschepping van achttien Vietnamese migranten aan de Eurotunnel in Frankrijk met dezelfde Britse chauffeur die op 22 oktober 2019 vertrok uit Bierne (Franse afstapplaats nabij Calais) voor het fatale transport vanuit Zeebrugge.

Een onderzoeksrechter werd onmiddellijk aangesteld zodat alle noodzakelijke onderzoekshandelingen konden worden uitgevoerd.

2.3.2. | Onderzoek internet en sociale media

Politie en justitie gebruikten sociale media als essentiële onderzoeksinstrumenten. Zo kon de Facebookaccount van de smokkelleider met een herkenbare foto worden opgespoord. Uit het internetonderzoek kon er worden afgeleid dat de leider na de ontdekking van het dodelijke smokkeltransport naar Berlijn was gevlucht.

Naast de online opzoekingen kon in opdracht van de onderzoeksrechter op basis van een netwerkzoeking toegang worden verkregen tot de beschermde digitale gegevens van de verschillende apps die gelieerd waren aan de acht telefoonnummers van de smokkelaars.

De onderzoeksrechter stelde een gerechtelijke vordering op voor Google, Microsoft en Facebook met hun zetel in Dublin (Ierland) om via de Federale Computer Crime Unit (FCCU) de identificatie- en registratiegegevens, de geografische lokalisatie en historiek te bekomen van *socialmedia-accounts* en emailadressen van de smokkelaars.

Daaruit bleek dat de smokkelaars vooral communiceerden via WhatsApp, Viber en Facebook. Volgens de gesprekken waren ze niet alleen met mensensmokkel bezig maar ook met de smokkel van namaaksigaretten. De communicatie over mensensmokkel tussen klant en smokkelaar verliep vooral via Viber en Facebook en mocht niet telefonisch gebeuren. Bij aankomst in het VK moest de smokkelklant de instructies van de smokkelaar krijgen via zijn Facebookaccount op een door een smokkelaar geleende smartphone.

Bij het verhoor van de slachtoffers werd gebruikgemaakt van internet en sociale media als onderzoeksinstrumenten. Meerdere minderjarige slachtoffers konden op basis van Google Street View het *safehouse* in Brussel en Frankrijk (Vitry-sur-Seine in de omgeving van Parijs) lokaliseren waar ze hadden verbleven. Een ander minderjarig slachtoffer kon de Facebookaccount tonen van zijn overleden reisgezel, zodat dat slachtoffer kon worden geïdentificeerd. De smartphones van de slachtoffers van het dodelijke smokkeltransport werden ook volledig geanalyseerd om hun reisroute te bepalen.

Meerdere slachtoffers verklaarden dat ze bij aankomst in de luchthaven door de smokkelaars verplicht werden om hun Facebookaccount of andere accounts op sociale media waarmee ze met de smokkelaars hadden gecommuniceerd te verwijderen.

De geldoverdrachten tussen smokkelaars en klanten werden geregeld via Viber en Facebook. Het rekeningnummer waarop het geld moest worden gestort werd via een Viber-account verstuurd, terwijl het betalingsbewijs verzonden werd via Facebook. Zo waren er ook berichten met bewijselementen rond betalingen van smokkel.

2.3.3. | Financieel onderzoek

De familie van de smokkelleider speelde een belangrijke rol bij de betalingen. De smokkelleider gaf via sociale media de opdracht aan de gesmokkelden of hun familie dat de smokkel moest worden betaald aan zijn zus in Vietnam. Soms ging de broer van luitenant Z. ook het geld afhalen bij de familie. Een nagelsalon kwam ook in beeld voor de financiële regelingen (zie hierboven, punt 2.2.5.: Link mensenhandel).

Het totale vermogensvoordeel van het Belgische luik van de Vietnamese criminele organisatie bedroeg minimaal 7.075.832

Het totale vermogensvoordeel bedroeg minimaal 7.000.000 euro, bij het dodelijke transport was dat minimaal 460.000 euro.

euro. Alleen al voor het dodelijke koelwagentransport was dat minimaal 460.000 euro.

De speurders baseerden zich op het gemiddelde smokkeltarief en het minimale aantal slachtoffers. Het gemiddelde smokkelbedrag per overtocht vanuit België en Frankrijk naar het VK bedroeg 11.877 euro. Er werden 195 Vietnamese migranten geïntercepteerd bij een smokkeltransport naar het VK. Als de bedragen voor het smokkeltransport naar het VK vermenigvuldigd worden met het aantal migranten (195), dan geeft dat een bedrag van 2.832.245 euro.

Het gemiddelde smokkelbedrag per overtocht vanuit Vietnam naar Europa was 12.677 euro. Als de bedragen voor het smokkeltransport naar Europa vermenigvuldigd worden met het aantal migranten (335) per overtocht vanuit Vietnam naar Europa, dan geeft dat een bedrag van 4.243.587 euro.

Het totaalbedrag van de beide luiken van deze smokkel was 7.075.832 euro.

2.3.4. | Internationale samenwerking

Er was een *Joint Investigation Team* (JIT)-overeenkomst¹⁵⁰ afgesloten tussen België, Frankrijk, Ierland en het VK onder coördinatie van Eurojust en Europol. De JIT was vooral gefocust op het onderzoek naar de ontdekking van de lichamen van de negenendertig dodelijke smokkelslachtoffers, de reis van de overledenen naar het VK en eerdere daarmee verband houdende incidenten van mensensmokkel. In de JIT-overeenkomst was er ook aandacht voor het belang van het financiële onderzoek: "De partijen zullen de nodige financiële onderzoeken instellen en afronden ter bevordering van de doelstellingen van het GOT/JIT".

Daarnaast werden er Europese Onderzoeksbevelen (EOB's) uitgevaardigd voor onder meer Duitsland en Nederland op basis van observaties, telefoontaps en identificaties van smokkelaars. In het EOB van Duitsland kon op basis van de informatie van een anonieme bron, van wie de geheimhouding van zijn identiteit gegarandeerd wordt door het Openbaar Ministerie van Berlijn, een belangrijke ondergedoken luitenant van het *safehouse* worden opgespoord.

Deze luitenant Z. was na het smokkeldrama vanuit Brussel gevlucht naar Berlijn en was volgens de anonieme getuige mee verantwoordelijk voor het smokkeltransport van tien

¹⁵⁰ Een JIT (*Joint Investigation Team*) of GOT (Gemeenschappelijk OnderzoeksTeam) is een samenwerkingsverband tussen de bevoegde autoriteiten van twee of meer lidstaten om een strafrechtelijk onderzoek te voeren naar strafbare feiten waarbij er banden zijn met verdachten in meerdere lidstaten. Onder leiding van één lidstaat zal een JIT het opsporingsonderzoek instellen en uitvoeren. Het wettelijke kader daarbij wordt gevormd door de wet- en regelgeving van het land waarin het team opereert. Na afronding van het opsporingsonderzoek wordt de zaak aangebracht bij de vervolgende instantie van de meest gerede lidstaat. In België worden de modaliteiten van gemeenschappelijke onderzoeksteams vastgelegd in hoofdstuk 3 van de wet van 9 december 2004 betreffende de internationale politieke verstrekking van gegevens van persoonlijke aard en informatie met gerechtelijke finaliteit, de wederzijdse internationale rechtshulp in strafzaken en tot wijziging van artikel 90ter van het Wetboek van strafvordering (B.S., 24.12.2004).

dodelijke slachtoffers. Verder slaagde het Duitse onderzoek erin om met behulp van undercoverobservatiemaatregelen de smokkelaar die de transporten regelde vanuit Rusland naar Duitsland te lokaliseren en te arresteren.

Het verslag van het EOB van Duitsland verwijst naar het Franse onderzoek dat aanvankelijk niet gericht was op mensensmokkel maar wel op valse verblijfsdocumenten om verblijf en tewerkstelling in Frankrijk te legaliseren: "Zoals u kunt afdeden, hebben de in Frankrijk lopende procedures objectief gezien, maar oorspronkelijk niet, betrekking op het onderzoek naar de negenendertig Vietnamese onderdanen die op 23 oktober 2019 dood werden aangetroffen in een koelwagen in het Verenigd Koninkrijk. Bij de oorspronkelijke procedure gaat het om een onderzoek naar vermoedelijke handel in valse verblijfsvergunningen die aan Vietnamese onderdanen zijn afgegeven om het verblijf en de daaropvolgende tewerkstelling in Frankrijk te 'legaliseren.'"

De Belgische justitie stuurde ook internationale rechtshulpverzoeken naar Vietnam via de verbindingsofficier maar deze leidden niet tot veel resultaten. De vingerafdrukken van de gearresteerde leider, hoofdbeklaagde in het dossier, werden overgemaakt maar de Vietnamese autoriteiten konden geen enkele match vinden met hun gegevens. Tijdens het proces bleek de echte identiteit van de leider nog steeds niet gekend te zijn.

Daarnaast vroeg België de Vietnamese autoriteiten de identificatie van drie Vietnamese paspoorten die gebruikt werden voor de aankoop van prepaid simkaarten van de smokkelaars. De Belgische onderzoekers stelden het volgende vast: "De Vietnamese autoriteiten geven de signalementskaarten van drie personen met foto's van slechte kwaliteit. Maar ze delen ons ondanks ons specifieke verzoek niet mee of deze personen officieel nog altijd in Vietnam zijn of dat ze ongunstig bekend zijn bij hun politie en justitie."

De smokkelaars bepaalden soms dat het VK de eindbestemming was van de slachtoffers om meer smokkelgeld te kunnen krijgen.

195 Vietnamese slachtoffers die vanuit België en Frankrijk naar het VK werden gesmokkeld.

Alle slachtoffers waren Vietnamezen die Vietnam wensten te verlaten om een job te vinden in Europa waarmee ze meer geld konden verdienen voor henzelf en hun familie.¹⁵¹ De slachtofferverklaring van een Vietnamese minderjarige jongen illustreert dat: "Eerst is mijn broer vertrokken. Na een tijdje heeft mijn papa gevraagd of ik ook zou weggaan. Ik heb daarmee ingestemd. Kort daarna ben ik vertrokken. Mijn papa heeft het voorgesteld om weg te gaan. Het is heel moeilijk leven in Vietnam. Ik wou zelf ook vertrekken, voor een beter leven en om mijn familie te helpen".

Een andere minderjarige jongen voegde daaraan toe dat de slachtoffers hun eindbestemming niet altijd zelf konden kiezen: "Ik ben vanuit Vietnam vertrokken om naar Rusland te gaan, omwille van economische redenen, er was armoede. Mijn eindbestemming was door mij niet bepaald. Het zijn de mensensmokkelaars die beslist hebben dat mijn eindbestemming Groot-Brittannië was."

Verschillende andere slachtoffers bevestigden dat de smokkelaars hun eindbestemming bepaalden.¹⁵² De minderjarige jongen die verdwenen was uit een Nederlands jeugdopvangcentrum verklaarde zelfs dat de smokkelaars hem in Berlijn stimuleerden om naar het VK te worden gesmokkeld voor een beter werkaanbod.¹⁵³ Dat betekende natuurlijk ook nog eens 12.000 euro extra smokkelkosten voor het slachtoffer en extra winsten voor de smokkelaar.

Voor hun smokkelreis wendden de gesmokkelden zich in Vietnam tot organisaties die instonden voor de overtocht en daarvoor werkvisa, studentvisa of toeristvisa konden verschaffen. De slachtoffers dienden hun paspoort af te geven en kregen het terug voor hun vertrek, tegen dan voorzien van de nodige visa. Er werd altijd in groep gereisd.

2.4. | Slachtoffers

In het dossier konden voor de periode tussen mei 2018 en mei 2020 in totaal 156 smokkeltransporten worden gelinkt met het smokkelnetwerk dat verantwoordelijk was voor het Essex-drama met de 39 dodelijke smokkelslachtoffers. Er konden daarbij in totaal 335 Vietnamese slachtoffers worden geïdentificeerd die vanuit Vietnam naar Europa en

2.4.1. | Slachtoffers dodelijk smokkeltransport

Op 23 oktober 2019 werden in het VK (Essex) negenendertig lichamen aangetroffen in de aanhangwagen van een vrachtwagen en het Britse onderzoek toonde aan dat de aanhangwagen vanuit België (Zeebrugge) met een schip naar het VK was gebracht. Bij de negenendertig slachtoffers ging het om acht vrouwen en eenendertig mannen, allen met de Vietnamese nationaliteit. Vier personen waren op het moment

¹⁵¹ Zie ook hoofdstuk 1 van deze focus (Globale beeldvorming).

¹⁵² Zie punt 2.4.5.: Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen: slachtofferstatuut.

¹⁵³ Zie punt 2.4.6.: Twee ontsnapte minderjarige jongens uit een Nederlands jeugdopvangcentrum.

dat ze werden aangetroffen minderjarige jongens, onder wie twee veertienjarigen.

Twee jonge Vietnamese vrouwen die met een taxichauffeur van Brussel gekomen waren zijn aan de dood ontsnapt omdat ze te laat waren op de afspraak in Bierne (Frankrijk). De Franse gendarmerie had hen geïntercepteerd en vrijgelaten na contact met het parket van Duinkerke (Frankrijk) dat daartoe de opdracht had gegeven.

Het onderzoek in België en Frankrijk bracht aan het licht dat meerdere van de dodelijke slachtoffers vanuit Anderlecht, Parijs en Berlijn met taxi's naar Bierne werden gebracht, waar zij in de aanhangwagen stapten waarin zij het leven zouden laten. Deze vrachtwagen met aanhangwagen reed vervolgens naar Zeebrugge en heeft daar de aanhangwagen achtergelaten, in de haven. De aanhangwagen werd vervolgens aan boord van een schip geladen en werd, eens aangekomen in het VK, in de haven opgehaald door een andere vrachtwagen. De aanhangwagen was een koelwagen en het Britse onderzoek toonde aan dat de negenendertig slachtoffers door verstikking om het leven zijn gekomen op Britse wateren, omdat de koeling (en dus de luchtcirculatie) van de aanhangwagen niet aanstond. Niet de temperatuur in de aanhangwagen, wel het zuurstofgebrek was dus de doodsoorzaak.

Uit de strafinformatie komt naar voren dat enkele slachtoffers foto's, geluids- en videobestanden maakten van de verstikking in de trailer. Op 22 oktober 2019 om 19u25 maakte een slachtoffer een *selfie* in de container waarop ze duidelijk aan het zweten was. Om 19u37 werd een geluidsoptname gemaakt door een ander slachtoffer van een persoon in ademnood. Men hoort mensen slaan op de wanden. Men hoort sommigen snakken naar adem en huilen, de eersten sterven. Een stem zegt op een bepaald moment: "... is gestorven". De slachtoffers hebben dus heel goed beseft dat zij aan het sterven waren. Dat blijkt (los van de alleszeggende geluidsfragmenten) ook uit enkele (niet-verzonden) sms-berichten die werden aangetroffen in een gsm die de slachtoffers bij zich hadden. Twee sms'en werden door de onderzoekers gelinkt aan een slachtoffer. In een eerste bericht identificeerde zij zich naar de buitenwereld en in het tweede bericht schreef ze: "Schat, misschien zal ik doodgaan in de container; ik kan niet ademen".

De Britse autoriteiten analyseerden de smartphones van de dodelijke slachtoffers die ze overgemaakt hebben aan de Belgische justitie en in het dossier hebben opgenomen. Hierdoor konden op basis van de fotobeelden, berichten en geregistreerde locatiegegevens van de smartphones de reisroutes van meerdere slachtoffers worden bepaald. Deze gegevens werden gebruikt om mee de verschillende smokkelroutes van het smokkelnetwerk te bepalen (zie

supra). Uit de vergelijking van de vingerafdrukken bleek dat de vingerafdrukken van achtendertig van de negenendertig dodelijke slachtoffers in Nederland geregistreerd werden op basis van Britse informatie. De vergelijking met het landelijk systeem in Nederland gaf 2 hits. In Duitsland konden sommige familieleden van de dodelijke slachtoffers worden verhoord en werd dat opgenomen in het Duitse verslag van het Europees onderzoeksbevel.

Een van de smartphones bevatte een foto van een arbeidsvisum van drie maanden vanaf 26 maart 2019 en een aanwervingsformulier voor een kippenslachterij in Roemenië dat uitging van een uitzendbureau in Vietnam. Het maandsalaris bedroeg 530 dollar. De speurders vonden een artikel dat meldde dat er in deze Roemeense kippenslachterij vijftig Vietnamezen werkten. Blijkbaar reisde hij niet alleen want er was een foto van een passagierslijst van zeven personen voor een reis vanuit Hanoi (Vietnam) naar Boekarest (Roemenië) met een stop in Doha (Qatar). Uit sms-berichten bleek dat hij samen met een ander slachtoffer op 20 oktober 2019 vanuit Duitsland via België naar Frankrijk reisde om uiteindelijk in de koelwagen van het dodelijke transport te belanden.

Een vrouwelijk slachtoffer kwam in augustus 2019 via Facebook in contact met de luitenant en wou gaan werken in het VK. Haar vader verzette zich daar aanvankelijk tegen maar moest uiteindelijk toegeven. De luitenant Z. regelde een smokkeltransport en legde via Facebook uit hoe zij daarvoor de 39.500 euro (47.000 dollar) moest betalen bij aankomst in het VK. Het geld werd door de broer van de luitenant Z. bij de familievrader met een ontvangstbewijs afgehaald op 23 oktober 2019 en na het bekendmaken van het Essex-drama wel volledig teruggegeven aan de familie. Ze vertrok op 25 augustus 2019 in Hanoi en was via Maleisië naar Griekenland gevlogen en uiteindelijk in Brussel terechtgekomen. Op 22 oktober 2019 had zij nog een bericht naar haar zus gestuurd dat ze ging vertrekken naar het VK.

Volgens andere verklaringen van familieleden waren er slachtoffers die via een ander uitzendbureau met een arbeidsvisum naar Polen vlogen om daar tewerkgesteld te worden. Een van hen reed nadien via Duitsland naar België. Zijn familie moest 12.500 euro betalen aan de smokkelaars en ging daarvoor een lening aan. De echtgenote van het slachtoffer moet deze schuld op haar beurt nog altijd afbetalen aan de familie.

In een ander geval reisde het slachtoffer volgens zijn familie via een bedrijf met een arbeidsvisum naar Hongarije om daar te werken in de seizoensgebonden

industrie. Hij verliet Vietnam op 29 september 2019 en zijn familie betaalde 10.000 euro voor zijn reis naar Hongarije. Hij kreeg nadien een ander voorstel om in de nagelsector in het VK te werken, waar hij veel meer geld zou kunnen verdienen. Op 18 oktober 2019 nam hij vanuit Hongarije de trein via Duitsland naar België. Hier wou hij naar het VK doorreizen en daarvoor had hij 15.000 Britse pond nodig. Eens ter plaatse had hij nog eens 3.000 Britse pond nodig. Op 20 oktober 2019 ging zijn echtgenote de som overhandigen in Hanoi en op 21 oktober 2019 liet het slachtoffer weten dat hij op het punt stond om te vertrekken naar het VK, waarna er geen contact meer volgde. Zijn familie legde nadien tijdens hun ontmoeting met de politie een slachtofferverklaring af. Daarin verklaarde zij het zwaar te hebben maar daar moesten ze gewoon mee omgaan. De moeder werd ziek en werd in het ziekenhuis opgenomen. De vrouw verkeerde in een vergelijkbare toestand maar is voldoende hersteld om opnieuw aan het werk te gaan. Ze hebben veel schulden bij een bedrijf in Vietnam. De familie bevindt zich in een bijzonder moeilijke situatie, aangezien het slachtoffer de enige zoon was en is overleden.

Het smokkelnetwerk maakte naast de dodelijke slachtoffers nog tal van andere slachtoffers. Deze smokkelslachtoffers bevonden zich onderweg in een kwetsbare positie, ook omdat hun lot in de handen lag van het netwerk van mensensmokkelaars. Hierdoor kwamen ze geregeld in abominabele omstandigheden terecht, wat hun sociale en administratieve kwetsbaarheid nog vergrootte:

2.4.2. | Misbruik preciaire omstandigheden en bedreigingen

- Hun paspoorten en smartphones werden tijdens het smokkeltransport afgenomen;
- Bewakers en smokkelaars met wapens namen hun gsm's af en/of dreigden met geweld;
- Slachtoffers moesten soms uren te voet door bossen wandelen, of werden opeengepakt in auto's of bussen tijdens urenlange ritten naar andere locaties;
- Er was niet altijd eten of alleen tegen extra betaling.

Verschillende slachtofferverklaringen illustreren de bijzonder penibele omstandigheden, waarbij ze soms maandenlang onderweg waren.

Zo getuigde een minderjarige Vietnamese jongen die in het slachtofferstatuut zit en via Rusland, Letland, Polen en Duitsland uiteindelijk in België belandde:

- Voor de overtocht van Rusland naar Letland moesten ze met een viertal personen uren door een bos wandelen: "We moesten 's nachts wandelen, we wisten totaal niet waar wij waren. Er liep één begeleider vooraan en één achteraan. Het was zo donker dat ik de personen niet kon zien. We moesten elkaars hand vastnemen, omdat het

zo donker was [...] Na de wandeling waren al onze kleren gescheurd, het was er heel koud";

- Hoewel er geen geweld werd gebruikt, was dat een reëel risico:

"Indien we gehoorzaamden aan de begeleiders, was er geen probleem. Zij wisten ook niet dat ik nog mijn gsm bij me had. Indien ze dat wel zouden geweten hebben, ging er zeker geweld gebruikt zijn tegen mij [...] Zij hadden vuurwapens, type revolver, en een telescopische matrak";

- De minderjarige jongen die ontsnapt was uit een Nederlands jeugdopvangcentrum getuigde over de smokkelomstandigheden in Oekraïne:

"We gingen de stad in. Er was weinig lucht in de ruimte. Wij hebben tegen de zijkant gebonkt omdat we niet konden ademen. Opeens, in een bosgebied, werd de deur geopend door gewapende mensen. Een van hen [had] een automatisch wapen en de andere een mes. Zij deelden ons mee dat wij stil moesten zijn en vervolgens werd de deur opnieuw gesloten";

- De smokkelaars deinsden er niet voor terug om na het dodelijke Essex-transport van 22 oktober 2019 de prijs van het smokkeltransport nog maximaal op te drijven. Het minderjarige slachtoffer zat op dat moment in een *safehouse* in Frankrijk en verklaarde daarover:

"Inderdaad, ik ben vier à vijf dagen voor 22 oktober 2019 daar gebleven. Na 22 oktober 2019 zei de 'baas' dat ze gingen wachten om een volgende poging te ondernemen om naar het VK te gaan, maar toen moest ik twintig euro per dag betalen, ofwel moest ik vertrekken. De 'baas' van het *safehouse* zei dat de prijs na de feiten van 22 oktober 2019 met 7.000 pond zou worden verhoogd, 19.000 in plaats van 12.000 pond. Mijn broer had mij ondertussen ook al gebeld om terug naar België te komen omdat hij niet wilde dat ik naar het VK zou gaan."

Ondanks de grote smokkelbedragen die al verschuldigd waren, deinsden de betrokken mensensmokkelaars er niet voor terug om de – kwetsbare – gesmokkelde personen nog verder financieel uit te buiten:

- Dezelfde Vietnamese minderjarige jongen verklaarde dat hij op een gegeven moment samen met enkele andere Vietnamezen na een loodzware tocht uitgeput arriveerde in een Letse woning. Daar aangekomen, moesten de slachtoffers – indien ze wilden eten – geld geven. Anders was er geen eten ...;

*Na het Essex-drama
deinsden de smokkelaars
hun tarief voor het VK met
7.000 pond.*

- Uit een gesprek met familieleden van de slachtoffers van het dodelijke transport op 22-23 oktober 2019 met de Engelse politie bleek de familie van de overleden (...) het volgende te hebben verklaard:

“Hij vertelde zijn vader ook dat de smokkelaars alle mobiele telefoons verzamelden van personen die reisden en dat ze die ook zouden teruggeven aan de slachtoffers om zo het telefonieverkeer te kunnen controleren, maar hij vertelde voorts dat hij zijn gsm nooit heeft teruggekregen [...]. Het slachtoffer contacteerde zijn familie op 21 oktober 2019 via Facebook Messenger, en zei dat hij in België geld had geleend en een nieuwe telefoon had gekocht”.

Indien de mobiele telefoon door toedoen van de smokkelaars werd afgenomen en verloren raakte, kwam het blijkbaar ook nog eens aan de slachtoffers toe om meer geld te lenen of te spenderen om nieuwe telefoons te kopen.

Verschillende andere aspecten toonden hoe de gesmokkelde slachtoffers door de verdachten werden aanzien en behandeld. Zo wees het taalgebruik op een ontmenselijking van de slachtoffers.

Gesmokkelde slachtoffers werden omschreven als “kippen”. Ook uit andere onderschepte communicaties bleek dat mensensmokkelaars onderling spraken over “kippen” en zich afvroegen of zij binnenkort nog “kippen zouden krijgen”. In een ander gesprek tussen twee smokkelaars hebben zij het over “kippen vastnagelen” (zodat ze niet konden ontsnappen).

Naast “kippen” wordt over slachtoffers ook gesproken als over te transporteren “goederen” of “stukken”. En er wordt betaald per “stuk”.

Net uit dat taalgebruik en de specifieke woordkeuze (kippen, goederen, stukken, gerief, ...) blijkt overduidelijk een objectificatie van de gesmokkelde of te smokkelen slachtoffers. De smokkelorganisatie reduceerde hen tot handelswaar waarmee veel en snel geld kon worden verdiend.

De gesmokkelde slachtoffers konden ook niet zelfstandig beslissen om te gaan en staan waar ze wilden en konden of mochten niet uit eigen beweging een *safehouse* verlaten, aangezien ze blijkbaar “tegengehouden” moesten worden of konden “ontsnappen”.

De criminele organisatie ging bijzonder ver in haar acties om de gevraagde bedragen ook effectief te innen. Wanneer families de geldsom niet bijeen konden schrapen, werden hun gesmokkelde familieleden soms gewoonweg door de mensensmokkelaars vastgehouden, tot het bedrag betaald was.

De slachtoffers werden opgesloten in safehouses en hun familieleden kregen doodsb bedreigingen bij niet-betaling van hun smokkeltransport.

Een voorbeeld daarvan betreft het gesprek tussen de smokkelleider en de vader van een smokkelslachtoffer, die het geld voor het transport van zijn zoon onmogelijk bijeenkreeg:

Vader: “Ik heb overal geprobeerd maar ik heb niet genoeg geld. Je moet mijn situatie begrijpen en mij helpen”;

Smokkelleider: “Ik kan je niet helpen. Als jij nog niet genoeg geld hebt, dan moet je zoon hier blijven. Hij blijft in het huis (*safehouse*)”.

Andere keren dreigde de smokkelleider ook dat hij mensen zou vermoorden als zij niet zouden betalen, zoals blijkt uit een afgeluisterd gesprek dat hij voerde met familieleden van slachtoffers:

Smokkelleider: “Het geld [...] ik weet zeker dat jullie mij niet willen betalen. Als ik de vrouw daar vind, zal ik haar vermoorden. Geen sprake van dat zij kan ontsnappen. Dat zeg ik je. Jullie moeten mij betalen. Daar kan zij mij niet ontsnappen”;

Familie: (*onverstaanbaar*);

Smokkelleider: “Jij zegt tegen jouw vrouw in Engeland dat zij me nooit zal kunnen ontsnappen. Dat heb ik eerst gezegd. Ik heb hard gewerkt; het heeft me bloed, zweet en tranen gekost. Ik heb voor haar met hart en ziel gewerkt, lieg niet [...] Zeg tegen jouw vrouw dat zij me nooit zal kunnen ontsnappen, kan zij heel haar leven in haar huis binnenblijven?”

2.4.3. | Slachtofferstatuut meerderjarigen

Verschillende slachtoffers zaten in het slachtofferstatuut, zoals hieronder blijkt. Maar er doken ook detectieproblemen op. Zo was er in het gevoegde Brussels Vietnamese dossier van 2018 een detectieprobleem met een slachtoffer in een nagelsalon. Na zijn interceptie in een nagelsalon op 4 oktober 2018 door de lokale politie van Brussel had hij van DVZ een BGV gekregen en was hij verdwenen (zie hierboven, punt 2.2.5.: Link mensenhandel).

Slachtoffer gedetecteerd in repatriëringscentrum 127bis

Een van de slachtoffers werd gedetecteerd in het repatriëringscentrum 127bis en in contact gebracht met een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel. Tijdens het politieverhoor kon het slachtoffer een van de smokkelaars van het *safehouse* aanduiden uit het fotodossier. Hij had 21.000 euro betaald voor de hele reis van Vietnam

met het vliegtuig via Maleisië naar België. Zijn paspoort werd gecontroleerd door de politie om zijn reisroute te kunnen reconstrueren, waarbij vastgesteld werd dat het Schengenvisum vervalst was.

De politie contacteerde het federaal parket voor een toestemming en informeerde het slachtoffer dat hij gebruik kon maken van het slachtofferstatuut mensensmokkel. Het slachtoffer bevestigde dat hij daarvan gebruik wenste te maken en verklaarde zich benadeelde persoon.

Slachtoffer als anonieme getuige

Een ander slachtoffer kon als anonieme getuige worden verhoord na overleg met de onderzoeksrechter en het federaal parket voor een plaatsonderzoek naar het *safehouse* in Brussel. Op 29 september 2020 verhoorde de afdeling mensenhandel en -smokkel van de federale gerechtelijke politie (FGP) het slachtoffer na overleg met een gespecialiseerd opvangcentrum voor slachtoffers van mensenhandel. Er werd overgegaan tot een rondrit met behulp van een tolk in Brussel waarbij verschillende adressen die gekend waren in het dossier werden aangedaan. Daarbij duidde het slachtoffer twee adressen aan waar hij had verbleven.

Bijkomend bleek dat het slachtoffer eveneens had overnacht in een nagelstudio. Hij woonde bij een smokkelaar en had via hem in een Vietnamees restaurant gewerkt in Antwerpen en Brussel. De smokkelaar had een vriend die een keten van restaurants bezat in Antwerpen. In dat restaurant kwam het slachtoffer terecht, moest hij op de vloer slapen en dagelijks vijftien uur werken voor een maandloon van 300 euro. Nadien werkte hij ook in een nagelsalon in Brussel waar hij opgepakt werd door de politie en doorverwezen werd naar een gespecialiseerd centrum voor slachtoffers van mensenhandel en gebruik kon maken van het slachtofferstatuut mensenhandel. Op zijn vraag werd zijn broer die ook naar België gesmokkeld was doorverwezen naar een gespecialiseerd opvangcentrum voor het slachtofferstatuut.

Hij verklaarde daarnaast dat hij in de periode van augustus-september 2018 met de trein vanuit Lens (Frankrijk) naar Brussel-Zuid was gekomen. In Lens verbleef hij in een *safehouse* in een bos waar er een honderdtal personen zaten. Hij verklaarde dat het een soort plaats was waar smokkelaars mensen verzamelen om ze naar het VK te smokkelen.

Uit zijn verklaring bleek ook dat er concurrentie bestond tussen de smokkelaars, die aangestuurd werden vanuit Vietnam want voor een smokkeltransport naar het VK moest hij teruggaan naar het *safehouse* in Lens:

“Toen ik vaststelde dat hier werken niet echt goed ging, begon ik te zoeken naar een manier om naar het Verenigd Koninkrijk te gaan. Ik moest terug naar Lens gaan om naar het Verenigd Koninkrijk gesmokkeld te worden. Ik heb contact opgenomen met mijn ouders en zij zeiden mij dat ik best in België bleef en hier werk moest zoeken.”

Vraag politie: “Wie waren de personen die zeiden dat je terug naar Lens moest gaan?”

Antwoord: “Dat was een persoon in Vietnam.”

2.4.4. | Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen: detectie, verhoren en verklaringen

Verschillende niet-begeleide minderjarige Vietnamezen werden gedetecteerd bij hun interceptie en opgevangen door een gespecialiseerd centrum voor de opvang van niet-begeleide minderjarige slachtoffers van mensenhandel. De politie organiseerde de verhoren met de niet-begeleide minderjarige Vietnamezen op zo'n manier dat ze maximaal hun vertrouwen kon winnen. De verhoren vonden plaats in de aanwezigheid van een vertrouwenspersoon in de lokalen van het opvangcentrum waarmee de jongeren vertrouwd waren. Nadien werden in deze lokalen bij zes minderjarigen telkens een fotodossier van de *safehouses*, omgevingsfoto's, verdachten en slachtoffers voor herkenning en uitleg voorgelegd.

Maar er konden zich ook problemen stellen. Niet alle minderjarige Vietnamezen werden na hun detectie doorverwezen naar dat centrum.

Op 21 augustus 2019 om 20u00 alarmeerden de buurtbewoners de lokale politie over het verdachte gedrag van een wagen met twee Aziatische inzittenden die in hun buurt bleef rondrijden. Een van de mannen zou daar rond een huis hebben gelopen. Toen de bewoner hem aansprak, vroeg hij om het toilet te mogen gebruiken. De bewoner vond dat verdacht en vroeg de politie om nazicht te doen. Bij de controle stelde de politie vast dat ze geen identiteits- of verblijfsdocumenten hadden en ze nam hen mee naar het politiekantoor. Daar werden ze bestuurlijk aangehouden en een proces-verbaal voor illegaal verblijf werd opgesteld. Een van hen beweerde minderjarig te zijn. De jeugdmagistraat werd verwittigd en de administratieve gegevens met de fiche voor een niet-begeleide minderjarige vreemdeling werd ingevuld en om 23u15 doorgegeven aan Dienst Vreemdelingenzaken en de Dienst Voogdij. De jeugdmagistraat gaf de opdracht om te wachten op de beslissing van de Dienst Voogdij die

Verschillende niet-begeleide minderjarige Vietnamezen werden gedetecteerd en opgevangen.

de volgende dag opnieuw bereikbaar was. De minderjarige Vietnamees werd dan opgesloten in het lokale cellencomplex van de politie. Op 22 augustus 2019 kreeg de politie van de Dienst Voogdij de opdracht om hem vrij te laten. Daarop verliet deze Vietnamees van 17,5 jaar het politiekantoor met zijn persoonlijke bezittingen.¹⁵⁴

Vijftienjarig Vietnamees meisje

In het Brussels gevoegd dossier van 2018 dook volgens de slachtofferverklaring van een niet-begeleide minderjarige Vietnamees een van de twee Brusselse *safehouses* op dat later een centrale rol zou spelen in het Essex-drama van 22 oktober 2019. Het meisje was net vijftien jaar geworden. De FGP Brussel meldde dat ze op 26 april 2019 gecontacteerd werd door een verantwoordelijke van een gespecialiseerd centrum voor NBMV-slachtoffers van mensenhandel. Die verwittigde hen dat een minderjarig Vietnamees meisje onderschept was door de lokale politie van Londerzeel en dat zij via een *safehouse* in Brussel in een Vietnamees smokkelnetwerk had gezeten.

De FGP heeft haar op 30 april 2019 in de lokalen van dat centrum verhoord. Tijdens haar eerste verhoor verklaarde zij dat ze in juli 2018 Vietnam verlaten had en eind september 2018 in België aangekomen was. Ze slaagde er wel niet in om met Google Street View het *safehouse* terug te vinden.

Volgens de speurders blokkeerde het slachtoffer en kreeg zij een emotionele reactie bij het tonen van een foto van het *safehouse*. De politie concludeerde in het pv:

- “De betrokkene beschrijft perfect het traject dat zij aflegt om naar het *safehouse* te gaan. In de onmiddellijke omgeving van het adres dat al goed gekend is in ons onderzoek, lijkt ze evenwel verward, doet ze alsof ze in een blauw vervallen huis heeft gewoond, terwijl alle beschrijvende elementen van het traject tot (...) aanwezig zijn. Wij stellen derhalve vast dat het meer dan waarschijnlijk is dat ze gelogeed heeft in dat *safehouse*.”
- “Wij stellen voorts vast dat wanneer ze haar traject beschrijft, X perfect op haar gemak is en dit wordt ook aangetoond door haar lichaamshouding. Zodra we in de buurt komen van het adres van het *safehouse* en we haar de foto hiervan tonen, blokkeert de betrokkene volledig, zowel fysiek als verbaal. Ze stottert, wordt rood, kijkt ons niet meer aan in de ogen en maakt zenuwachtige gebaren. Dit alles lijkt wel degelijk haar aanwezigheid op een bepaald moment in het *safehouse* (...) te bevestigen.”

Zeventienjarige Vietnamese jongen

Een ander minderjarig slachtoffer dat zich benadeelde persoon heeft verklaard in het gevoegd Brussels dossier van 2018 werd ook in een gespecialiseerd centrum voor NBMV-slachtoffers van mensenhandel verhoord op 12 december 2018 en kon via Google Street View hetzelfde Brusselse *safehouse* van het latere Essex-drama aanduiden. Daarbij vertelde hij dat de smokkelaars hen zelfs verhinderd hadden om uit het raam van het *safehouse* te kijken en ze niet buiten mochten. Hij was alleen achtergelaten door een smokkelgids na een mislukte smokkelpoging en werd op 9 juli 2018 zonder treinticket tegengehouden door het treinpersoneel. Eerder was hij met deze smokkelbegeleider in groep naar een snelwegparking in de omgeving van Brugge getrokken om in een vrachtwagen met een container te kruipen. De smokkelbegeleider was blijkbaar een medegesmokkelde die controle en gezag uitoefende over de slachtoffers:

“Hij heeft gedurende een week samen met ons in het gebouw gelogeed, deze persoon had al geprobeerd om de oversteek naar Groot-Brittannië te maken en kende de weg goed, hij zou voordien al tegengehouden zijn in Frankrijk. Het lijkt erop dat het smokkelaarsnetwerk deze personen als gids gebruikt ... De anderen zijn in het voertuig gestapt. De ‘gids’ zei dat ik er niet in mocht, ik werd dus ter plaatse aan mijn lot overgelaten. Ik heb dan een bus en vervolgens een trein genomen, in Brugge, ik wist niet waar ik naartoe ging, ik wilde terugkeren naar Brussel. Vervolgens ben ik tegengehouden door het treinpersoneel en meegenomen naar de politie van Kortrijk.”

Hij was half mei 2018 vanuit Vietnam met het vliegtuig naar Rusland gevlogen en verder naar Letland, Polen en Duitsland gereisd. Hij had gepoogd om het opvangcentrum voor minderjarigen in het buitenland te verlaten om zich aan te sluiten bij de mensensmokkelorganisatie die hem van Vietnam naar België had vervoerd. Hij verklaarde daarover:

“U stelt me in kennis dat ik tijdens mijn verblijf in België in een opvangcentrum voor slachtoffers geprobeerd heb om mijn familie in Vietnam te contacteren, en dat zij geprobeerd hebben om me terug te contacteren via het netwerk van mensensmokkelaars in België. Ik had ook gevraagd dat de smokkelaars me kwamen halen. Ze moesten me komen halen.”

Op 9 juli 2020 werd hij opnieuw verhoord door de politie in de lokalen van het centrum om meer uitleg te geven bij het fotodossier. Hij herkende twee dodelijke slachtoffers van het Essex-drama die hij onderweg ontmoet had in een hotel in Maleisië en in een *safehouse* in Turkije en bevestigde dat zij allemaal met hetzelfde netwerk gesmokkeld werden.

¹⁵⁴ Het dossier bevat verder geen gegevens over wat er nadien met het minderjarige slachtoffer gebeurd is.

Zestienjarig Vietnamees meisje

Bij een huiszoeking op 20 november 2020 in het kader van het Essex-dossier heeft de politie een zestienjarig Vietnamees meisje geïntercepteerd. Ze werd geronseld via kennissen en had op advies van de smokkelaars België als bestemming gekozen, omdat het hier gemakkelijk is om werk te vinden. Ze is in juli 2019 met valse documenten via Thailand, Zuid-Korea, Turkije en Griekenland naar België gesmokkeld voor 20.000 euro. Haar familie heeft een lening moeten aangaan bij de bank om dat bedrag te kunnen betalen en was in januari 2021 nog altijd deze lening aan het afbetalen. De smokkelaars hebben het meisje in België in contact gebracht met meerdere koppels bij wie ze uitgebuit werd als huishoudhulp in ruil voor gratis kost en inwoning. Uiteindelijk leerde ze een vriend kennen met wie zij samenwoont zodat ze niet opgevangen werd bij een opvangcentrum voor niet-begeleide minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

Bij haar verhoor in januari 2021 legde zij ook uit hoe de smokkelaars onderweg geweld tegen haar hadden gebruikt en haar seksueel wilden misbruiken:

“Tijdens het traject tussen Turkije en Griekenland was ik heel bang, ik wou niet in de koffer van de auto waarin ik niet kon ademen. Ik ben weggelopen van de auto, maar iemand heeft mij met geweld gegrepen en terug in de auto gestampt. Daarbij werd ik op het hoofd geslagen door deze persoon.”

“In Griekenland heeft de baas van het *safehouse* mij gevraagd of ik niet met hem wou slapen, hiermee bedoel ik seks hebben. Indien ik dat zou doen, zou ik vroeger mogen vertrekken. Toen hij dat vroeg, was ik heel bang.”

Opmerkelijk was dat zij in België nog een voorstel kreeg voor een smokkelovertocht met een “kano”¹⁵⁵ voor 6.000 euro en een transport met de auto voor 15.000 euro. Een transport met een vrachtwagen zou 14.000 euro à 15.000 euro kosten. Toen zij daarop inging en de smokkelaar via Facebook Messenger vroeg welke route zij wou nemen, antwoordde ze om een veilige transportmethode te kiezen. Toen haar datum van vertrek aangebroken was, kreeg ze het bericht dat het transport uitgesteld was. Twee à drie dagen later berichtte de smokkelaar haar: “gefeliciteerd dat ik je transport heb uitgesteld, anders zat jij ook tussen de negenendertig overleden Vietnamese personen”.

Een zestienjarig meisje kreeg van een smokkelaar in Griekenland het voorstel om met hem te slapen.

2.4.5. | Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen: slachtofferstatuut

Verschillende niet-begeleide minderjarigen zaten ook in het slachtofferstatuut. De verklaringen van een zestienjarige Vietnamese jongen kwamen al ruim aan bod bij de getuigenissen over de precare smokkelomstandigheden en medewerking aan het onderzoek op sociale media.

Zeventienjarige Vietnamese jongen slachtoffer van verkeersongeval

Deze minderjarige Vietnamese jongen was in 2018 het slachtoffer van een verkeersongeval en was zwaargewond. De lokale Brusselse politie zag een gewonde Aziatische man op straat zitten zonder linkerschoen die geen Frans en heel gebrekkig Engels sprak. Zijn been was gezwollen. De man kon alleen zeggen dat hij hier was voor het werk. Het slachtoffer had zich duidelijk verplaatst van de plek waar het ongeval gebeurd was. Hij schreef op vraag van de politie zijn naam en stelde minderjarig te zijn. De politie vroeg aan de dispatching om een ambulance ter plaatse te sturen. Bij het latere onderzoek werd vastgesteld dat hij betrokken geweest was bij een dodelijk verkeersongeval met vluchtmisdrif in de omgeving van de snelwegparking in Jabbeke waarbij zijn metgezel overleden was. Bij zijn latere verhoor toonde hij de Facebookaccount van zijn overleden metgezel. Hij kwam in het slachtofferstatuut terecht en verklaarde zich benadeelde partij.

De magistraat van wacht werd gecontacteerd door de officier van gerechtelijke politie. De magistraat verzocht de politie de “volgende plichten uit te voeren”:

- “Later opnieuw contact opnemen, teneinde haar de tijd te geven een betere beleidslijn inzake de feiten op te stellen.”
- “Haar onmiddellijk opnieuw contacteren indien de persoon wenst te vertrekken.”

Volgens het ziekenhuis moest het slachtoffer worden geopereerd en werd hij verdoofd. Volgens de arts dateerden de verwondingen van 24 à 48 uren eerder. De politie contacteerde dan een uur later opnieuw de magistraat die opdracht gaf tot een “verhoor met tolk, bij voorkeur iemand die het domein van mensenhandel kent”.

De politie contacteerde dan de Dienst Voogdij die de opdracht gaf om een NBMV-fiche op te stellen in het kader van mensenhandel en een plaats te vinden in een opvangcentrum voor minderjarigen. Deze fiche werd elektronisch verzonden naar DVZ en de Dienst Voogdij met vermelding van mogelijke indicaties van mensenhandel:

¹⁵⁵ Vermoedelijk smokkeltransport met bootje via de Noordzee; zie ook hoofdstuk 1 van deze focus (Globale beeldvorming) en deel 2, hoofdstuk 2 (Overzicht van de rechtspraak).

“De verklaringen van de persoon stemmen niet overeen met onze vaststellingen. Volgens de artsen zouden de verwondingen dateren van 24 à 48 uur geleden. Maar de betrokkene zegt ons dat het ongeval vandaag zou zijn gebeurd. Wij vinden geen schoen, paspoort of rugzak terug. De betrokkene lijkt proper. Het type verwonding stemt overeen met hetzij een auto-ongeval (een wagen zou hem hebben aangereden) hetzij een val uit een wagen (zou hij uit een wagen zijn gegooid?).”

Ondertussen had de cel mensenhandel van de FGP Brussel en de Brusselse referentiemagistraat mensenhandel het dossier overgenomen en had de Dienst Voogdij een voogd aangesteld. Deze voogd had een brief geschreven naar een gespecialiseerd centrum voor slachtoffers van mensenhandel dat de begeleiding van de (minderjarige) slachtoffers regelt met de vraag om een procedure mensenhandel op te starten.

Eind september 2018 kon het minderjarige slachtoffer worden verhoord in de lokalen van het NBMV-centrum dat de minderjarige slachtoffers van mensenhandel opvangt.¹⁵⁶ Hij was vertrokken in april 2018 in Vietnam en de smokkelaars hadden voor hem bepaald dat zijn eindbestemming het VK was. Hij had samen met zijn overleden reisgezel een nacht doorgebracht in het *safehouse* dat later betrokken was bij het Essex-drama. Vanuit het *safehouse* was er een mislukte smokkel poging geweest op de snelwegparking van Jabbeke. Na een plaatsonderzoek met de politie in december 2018 in de omgeving van het station Brussel-Zuid kon hij het *safehouse* toch niet terugvinden of aanwijzen.

Enkele maanden later, op 13 april 2019, heeft het gespecialiseerde centrum mensenhandel dat de begeleiding regelt de verdwijning gemeld van dat slachtoffer en werd zijn begeleiding in het kader van het slachtofferstatuut stopgezet. De politie concludeerde dat hij “altijd redelijk terughoudend was tijdens zijn verhoor om precieze informatie te geven over de omstandigheden van zijn reis naar België. Op basis van de bovenstaande elementen lijken wij te moeten concluderen dat de betrokkene zich als genezen beschouwde, dat hij alles heeft achtergelaten bij het centrum om zijn reis naar Groot-Brittannië voort te zetten.”

Op basis van een vergelijking met andere dossiers moest de politie vaststellen dat het betrokken minderjarige slachtoffer zelf als smokkelaar opdook in een Brugs smokkeldossier van 2019 met het *safehouse* van het Essex-drama dat hij als slachtoffer niet kon terugvinden:

“ons slachtoffer (...) werd zelf een smokkelaar in het kader van het moederdossier (...) van het parket van Brugge (FGP

West-Vlaanderen) dat de notitienummers (X en Y) omvat en het *safehouse* dat gebruikt wordt door de organisatie uit hun onderzoek is hetzelfde als dat van ons onderzoek, namelijk de woning gelegen te (...).”

Zeventienjarig Vietnamees meisje

Een Vietnamees meisje van zeventien werd door de Brusselse politie geïntercepteerd aan een metrostation waar ze al lang in de kou stond. Ze werd op 2 februari 2020 verhoord en wenste gebruik te maken van het slachtofferstatuut en verklaarde zich benadeelde persoon. Zij vertelde dat ze onderweg twee dodelijke slachtoffers van het Essex-drama had ontmoet in het hotel in Maleisië en het *safehouse* in Turkije. Ze kwam in contact met de smokkelaars via kennissen van haar moeder. Voor het smokkeltraject van Vietnam naar Griekenland moest zij 20.000 dollar betalen en voor het traject vanuit Frankrijk naar het VK was dat 18.000 dollar. Ze vertrok als minderjarige op 8 augustus 2019 vanuit de luchthaven van Hanoi, samen met drie andere personen naar Maleisië, waar ze meer dan tien dagen in een hotel moest verblijven. De smokkelaars regelden de vliegtuigtickets via sociale media.

“Ik kreeg de vliegtuigtickets via ‘Zalo’ (messaging app) en diende die thuis te printen voor de vlucht richting Maleisië. Ik werd verplicht mijn Facebook-account en Zalo-account te verwijderen zodra ik op de luchthaven was. Dat werd verplicht door de persoon van wie ik de tickets heb ontvangen via ‘Zalo’. Op dat ogenblik had ik geen persoonlijk contact met die persoon; ik heb hem niet gezien.”¹⁵⁷

Vanuit Maleisië reisde zij met het vliegtuig naar Azerbeidzjan, waar ze een viertal dagen verbleef. Daar moest ze een terugvlucht boeken naar Vietnam, met een tussenstop in Turkije. Tijdens die stop verliet ze in groep de luchthaven van Istanbul, via op het vliegtuig verkregen valse paspoorten. Daarna reisde ze met valse documenten met het vliegtuig naar Griekenland, Italië en Frankrijk waar ze in het *safehouse* van Vitry-sur-Seine, in de omgeving van Parijs, terecht kwamen. In de luchthaven van Griekenland konden ze gemakkelijk passeren met hun valse documenten:

“Dat gebeurde met ons Vietnamees paspoort, maar met een vals visum. Het was heel gemakkelijk om door de controle te geraken in Griekenland. Indien ze het valse visum ontdekten, probeerden we het gewoon opnieuw tot het lukte. Ik werd gemakkelijk door de controle gelaten, omdat ik een beetje Engels kan spreken en zo werd doorgelaten omdat ze dachten dat ik een toerist was.”

¹⁵⁶ Niet-begeleide minderjarigen die vermoedelijke slachtoffers zijn van mensenhandel of mensensmokkel krijgen doorgaans onderdak en opvang bij een opvangcentrum dat specifiek voor hen bestemd is, terwijl de begeleiding in verband met het slachtofferstatuut door een van de drie gespecialiseerde opvangcentra gebeurt (voor meerderjarigen).

¹⁵⁷ Zie ook punt 2.3.2.: Onderzoek internet en sociale media.

Ten slotte beëindigde ze haar verhoor met de informatie dat het smokkelsysteem recent is aangepast:

“Ik wens nog toe te voegen dat ik weet dat de laatste groepen die uit Vietnam vertrokken zijn niet meer verblijven in een motel in Maleisië, maar nu ook in een *safehouse* verblijven. Ik heb eveneens vernomen dat er een nieuwe werkwijze is om van Vietnam naar Europa te komen. Er worden nu valse verklaringen afgelegd aan de ambassade. Ze doen zich voor als een directeur met zijn secretaresse om zo aan een werkvisum te geraken. Er vertrekken nu Vietnamezen rechtstreeks vanuit Vietnam naar Frankrijk met visa die frauduleus zijn verkregen.”

2.4.6. | Twee ontsnapte minderjarige jongens uit een Nederlands jeugdopvangcentrum

In het Belgische en Nederlandse parlement waren er verschillende interpellaties waarbij de parlementsleden de respectieve justitieministers ondervroegen over twee Vietnamese jongeren die ontsnapt waren uit een Nederlands jeugdopvangcentrum en in het Brussels *safehouse* terecht kwamen om gesmokkeld te worden naar het VK, waarna ze omkwamen in het dodelijke Essex-drama. De Nederlandse autoriteiten hadden het Brusselse parket verwittigd, dat niet had opgetreden.¹⁵⁸

Het Essex-dossier bevat hierover verschillende processen-verbaal. Vanuit Nederland volgde op 21 januari 2020 een spontane mededeling aan het federaal parket rond een onderzoek met betrekking tot twee minderjarigen die vanuit de beschermde opvang in Nederland verdwenen waren en die door een Belgische taxi onder supervisie en in het bijzijn van de luitenant van de smokkelleider werden afgezet in een Brussels *safehouse* op 11 oktober 2019.

Deze twee minderjarigen werden later geïdentificeerd als T. en C. (meerderjarig op het ogenblik van de feiten van het Essex-drama) die zich onder de negenendertig doden bevonden.

Smokkelinterceptie in Hoek van Holland en verdwijning uit Nederlands jeugdopvangcentrum

In Nederland werden op 27 mei 2019 twee minderjarigen zonder verblijfsdocumenten geïntercepteerd bij een transport met een koelwagen in Hoek van Holland samen

met een dertiental andere Vietnamezen. De bedoeling was om er de smokkeloversteek te maken naar het Verenigd Koninkrijk. De politie beschouwde die elementen als feiten van mensensmokkel en startte een onderzoek. De twee minderjarigen werden opgevangen in een jeugdopvangcentrum in Nederland waar hun een voogd werd toegewezen.

In deze beschermde opvang in (...) werden in 2019 meerdere keren onder meer niet-begeleide minderjarige Vietnamezen ondergebracht. Volgens de Nederlandse politie was het opvallend dat zij geen van allen een asielaanvraag in Nederland wilden doen maar tijdens verhoren te kennen gaven door te willen reizen naar Engeland.

Er was een vermoeden dat de twee jongens wilden ontsnappen. De manier van weggelopen van de eerder verdwenen minderjarige Vietnamezen vertoonde een gelijkaardig patroon:

1. Vlucht op een vrijdag;
2. Zich afzonderen van de rest van de groep;
3. Geen schoolactiviteiten meer volgen;
4. Mogelijk bezit van een mobiele telefoon.

Gelet op alle bovenstaande informatie rees het vermoeden dat C. de beschermde opvang in (...) zou kunnen gaan verlaten, met als doel uit Nederland te vertrekken en dat hij daarbij zou worden geholpen door een of meerdere onbekende personen.

De aanleiding van dit onderzoek was dat op vrijdag 11 oktober 2019 informatie werd ontvangen dat C. beschikte over een mobiele telefoon op zijn kamer. De telefoon werd vervolgens door het personeel van de beschermde opvang afgenomen van C. Vanwege dat incident met de telefoon bestond het vermoeden dat C. wel eens op korte termijn de beschermde opvang zou kunnen gaan verlaten, wat in de afgelopen maanden eerder was gebeurd met in de beschermde opvang geplaatste minderjarige Vietnamezen.

Op 11 oktober 2019 vluchtte hij samen met T. weg uit het opvangcentrum. Uit een observatie van de Nederlandse politie bleek dat ze in een taxi gestapt waren die hen opwachtte en hen rechtstreeks naar het *safehouse* in Brussel vervoerde (een van de twee *safehouses* in het Essex-dossier). De Nederlandse politie achtervolgde en observeerde de taxi tot in het *safehouse* van Brussel waar de twee jongens nog ongeveer tien dagen zouden blijven voor hun vertrek naar het dodelijke smokkeltransport.

¹⁵⁸ Na verschillende parlementaire vragen over het incident in de zomer van 2020 verklaarde de toenmalige Belgische minister van Justitie dat de dienstdoende magistraat van het Brusselse parket op basis van de beschikbare informatie had geoordeeld dat het dossier onvoldoende elementen voor onmiddellijk verder onderzoek bevatte. De minister bevestigde daarbij dat de magistraat van dienst noch de referentiemagistraat mensensmokkel-mensenhandel, noch de Dienst Voogdij had verwittigd (Kamer van Volksvertegenwoordigers, Schriftelijke vragen en antwoorden, QRVA 55 026, 8 september 2020, p. 18). De huidige minister van Justitie gaf kort na zijn aantreden aan dat het dossier van de twee minderjarigen een leidraad moest vormen bij de evaluatie van de COL 13/2018 over mensensmokkel (Comm. Just., Integraal verslag, CRIV 55 COM 324, 6 januari 2021, p. 28).

Nederlands politieel verzoek

De spoedeisende grensoverschrijding en de observatie door Nederlandse politiebeamten werden gemeld aan het Landelijk Coördinatiepunt voor Grensoverschrijdende Observaties binnen het korps landelijke politiediensten KLPD/LCGO in Nederland dat onmiddellijk de Belgische autoriteiten op de hoogte bracht. Deze grensoverschrijding en deze observatie vonden plaats op vrijdag 11 oktober 2019 vanaf 18.15 uur tot 21.40 uur.

De Nederlandse magistraat van het parket Limburg nam telefonisch contact op met de Brusselse magistraat van wacht, met het verzoek om alle relevante informatie met betrekking tot het adres van het bewuste *safehouse* te krijgen. Deze vraag werd ook herhaald via het Europol-uitwisselingssysteem voor verbindingsofficieren SIENA, met "urgentie spoed, betreft een mensensmokkelzaak waarbij minderjarige Vietnamezen betrokken zijn".

De Belgische Europol-verbindingsofficier bevroeg daarop de Brusselse politiezone over het adres. De Brusselse politie controleerde haar politionele databank en verwees naar een lopend Brugs smokkelonderzoek dat na het dodelijke transport zal gevoegd worden aan het Essex-dossier.

Dit *safehouse* is niet hetzelfde als datgene dat daarvoor al door de slachtoffers in hun verklaringen werd aangewezen en waarvoor een observatieopdracht liep tussen eind september en begin oktober 2019. Maar het dossier toont aan dat dit Brusselse *safehouse* waar de twee Vietnamese jongens uit het Nederlandse jeugdopvangcentrum zaten ook door de Belgische politie geobserveerd werd in opdracht van de Brugse onderzoeksrechter. De machtiging tot observatie werd door de onderzoeksrechter op 2 augustus 2019 verleend met bijkomende aanvullingen en met een verwijzing naar een uitvoeringsperiode van 22 oktober tot 6 november 2019. Het observatieverslag van 22 oktober 2019 begon wel pas om 10u15 toen de slachtoffers al vertrokken waren richting hun dodelijke smokkeltransport.

Slachtofferverklaring minderjarige jongen zonder slachtofferstatuut in Nederland

Een van de beide minderjarigen, namelijk T., had daarvoor op 11 september 2019 nog een informatief gesprek gehad met een inspecteur van de Nederlandse politie over zijn reis van Vietnam naar Europa.

In Nederland bestaat er geen smokkelstatuut en de bedoeling van het gesprek was om na te gaan of de minderjarige in aanmerking kwam voor het Nederlandse slachtofferstatuut mensenhandel (B8-procedure¹⁵⁹). De eindconclusie was wel

dat er geen indicaties waren van mensenhandel en dat het slachtoffer niet in aanmerking kwam voor het Nederlandse slachtofferstatuut:

"Politie: Ik ga je uitleggen wat we gaan doen. We gaan eerst een informatief gesprek houden om te kijken of er signalen zijn met betrekking tot mensenhandel. Mocht dat zo zijn, dan nemen we direct na het gesprek de aangifte op ter zake mensenhandel. We hebben van de advocaat begrepen dat er signalen zouden zijn ter zake mensenhandel."

"Een informatief gesprek houdt in dat als er signalen zijn, jij een legale verblijfsstatus kunt krijgen. Je gaat dan de zogenaamde B8-procedure in. Dat houdt enkele rechten en plichten in, maar daar praten we later over. Het komt erop neer dat als jij de B8-procedure in gaat, jij legaal in Nederland mag verblijven. Je mag net zo lang in Nederland blijven totdat de strafzaak is geweest. Daarna wordt er verder gekeken."

"We gaan eerst bekijken wat jij te vertellen hebt met betrekking tot mensenhandel en/of mensensmokkel. Je hebt besloten om aangifte te doen. Waarvan moeten we nog bekijken, maar ik wil je wel vertellen dat het doen van een valse aangifte strafbaar is."

Uit dat gesprek bleek wel dat deze minderjarige in juni 2018 in Rusland een voorstel kreeg om in een cannabisplantage te gaan werken. Vietnamezen vroegen hem of hij wilde werken in Europa. Nadat hij daarmee had ingestemd, brachten zij hem naar een woning, waar hij op de grond moest slapen. De daar aanwezige personen moesten binnen blijven, mochten nooit naar buiten en moesten er planten verzorgen. Deze planten werden "grass" (wiet) genoemd. De minderjarige verbleef daar ongeveer anderhalve maand.

De minderjarige werd ook geconfronteerd met corruptie, waardoor hij opnieuw in de handen van smokkelaars werd gedreven. Toen de minderjarige in Oekraïne terug naar Vietnam wilde, stapte hij met anderen naar de politie. De aanwezige tolk heeft hen evenwel opnieuw gehuisvest in een smokkelpand en raadde hen aan om de reis toch voort te zetten. De politie bracht hen naar de Vietnamese ambassade en zij werden wederom benaderd door een smokkelaar en hij werd door deze persoon naar een appartement gebracht.

Hij moest zijn smokkelschulden afbetalen door middel van werk op de eindbestemming en werd door de smokkelaars in Duitsland gemanipuleerd om verder gesmokkeld te worden voor nog eens 20.000 euro, wat uiteindelijk tot zijn dood leidde:

"Als wij op de plaats van bestemming zouden komen, dan moesten we gaan werken om al het geld terug te betalen.

¹⁵⁹ Over deze procedure, zie: Nederlandse Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen kinderen, Slachtoffermonitor 2016-2020 mensenhandel.

De familie of ikzelf moet dat betalen. Deze afspraken werden vooraf met mij gemaakt. Dat is die 18.000 euro tot in Duitsland. Als het verder ging, moest er meer betaald worden. Voor de tocht naar Engeland moest er nog 20.000 euro worden betaald. Mijn bedoeling was om te gaan werken. Ik had geen echt reisprogramma. Er werd mij in Duitsland verteld dat ik beter in Engeland kon werken. Dat werd gezegd door een Vietnamese man. Hij woont in Engeland. Ik heb hem zelf niet gezien. Ik heb met hem telefonisch contact gehad.”

Conclusies

Het globale beeld van het fenomeen smokkel van en handel in Vietnamezen, en de analyse van het “Essex”-mensensmokkeldossier hebben zowel goede praktijken als aandachtspunten aan het licht gebracht.

Vietnamezen die illegaal in risicosectoren worden tewerkgesteld beschouwen als vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel (*debt bondage*) en het nationale doorverwijzingsmechanisme voor slachtoffers toepassen

Het is essentieel dat eerstelijnsdiensten die Vietnamese onderdanen aantreffen die onwettig aan het werk zijn in bepaalde sectoren zoals nagelstudio's, exotische restaurants, cannabisplantages of de verkoop van namaakproducten zoals sigaretten hen op basis van de relevante indicatoren beschouwen als vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel en het nationale doorverwijzingsmechanisme voor slachtoffers toepassen. In sommige gevallen kan het immers gaan om situaties van *debt bondage* om de kosten voor het clandestiene vervoer terug te betalen, ook al is het niet altijd duidelijk of het netwerk van smokkelaars zelf, dan wel een al dan niet gelieerde criminele organisatie achter de uitbuiting zit.¹⁶⁰

In het Essex-dossier bijvoorbeeld blijkt dat de slachtoffers van mensensmokkel in verschillende landen hebben moeten werken om hun schulden af te betalen. Sommige in België

aangetroffen slachtoffers (onder wie een vrouw in het gesloten centrum 127bis en een andere in een nagelstudio, maar die voordien in een restaurant had gewerkt¹⁶¹) kregen het slachtofferstatuut.

Anderen daarentegen werden niet correct opgespoord, ofwel omdat ze een bevel om het grondgebied te verlaten¹⁶² hadden ontvangen, ofwel, zoals het geval was in Frankrijk, omdat er aanvankelijk een onderzoek was geopend wegens valse documenten.¹⁶³

Opleiding van de eerstelijnsdiensten over indicatoren van mensenhandel en het actief promoten ervan zijn daarom essentieel.

Het verband leggen met mogelijke situaties van *debt bondage* voor Vietnamese slachtoffers van mensensmokkel

Literatuuronderzoek en het Essex-dossier tonen aan dat de slachtoffers van mensensmokkel in sommige gevallen in België of in het buitenland in een situatie van *debt bondage* waren terechtgekomen. Belangrijk is om hen hierover te horen, om het verband met mensenhandel vast te stellen en het nationale doorverwijzingsmechanisme toe te passen. Deze aanpak geeft het onderzoek ook een meerwaarde, door te proberen het complete criminele netwerk te ontmantelen of een verwant dossier rond mensenhandel bloot te leggen, of, indien de feiten zich in het buitenland hebben voorgedaan, essentiële informatie te verstrekken in het kader van internationale samenwerking of informatie-uitwisseling.

Zo kunnen eerstelijnsdiensten, magistraten en politieke actoren bewust worden gemaakt van de mate waarin deze beide fenomenen verweven zijn en van de kwetsbare situatie waarin deze slachtoffers van mensensmokkel zich bevinden.

Over voldoende middelen beschikken om de meest kwetsbare slachtoffers “zonder *agency*”, zoals de Vietnamezen, op te sporen

¹⁶⁰ Zie hoofdstuk 1 van deze focus (Globale beeldvorming), punt 3.2.: Van mensensmokkel naar mensenhandel.

¹⁶¹ Dit slachtoffer verklaarde bij een smokkelaar in te wonen en in het restaurant van een vriend van de smokkelaar te hebben gewerkt. Hij moest ter plaatse slapen, vijftien uur per dag werken en maandelijks kreeg hij 300 euro. Zie hierboven, Essex-dossier, hoofdstuk 2, punt 2.4.3.: Slachtofferstatuut meerderjarigen.

¹⁶² In het Brusselse dossier dat bij het Essex-dossier is gevoegd, kreeg een Vietnamese man die in oktober 2018 door de plaatselijke politie in een nagelstudio was opgepakt een BGV, waarna hij is verdwenen. Zie Essex-dossier, hoofdstuk 2, punt 2.4.3.: Slachtofferstatuut meerderjarigen.

¹⁶³ Het Essex-onderzoek in Frankrijk (Grenoble) werd aanvankelijk opgestart wegens valsheid in geschrifte en gebruik van valse stukken op basis van valse verblijfsmachtigingen van Vietnamezen die in restaurants werkten en pas in tweede instantie wegens mensenhandel en mensensmokkel. Zie in dit verband hoofdstuk 1 van deze focus (Globale beeldvorming), punt 2.3. (De structuur van smokkelnetwerken), en Essex-dossier, hoofdstuk 2, punt 2.2.5.: Link mensenhandel.

Vietnamese slachtoffers die in een situatie van *debt bondage* (schuldbinding) zitten vormen een slachtoffergroep in een heel kwetsbare positie en in een sterke afhankelijkheidspositie ten aanzien van hun uitbuiters. Vaak hebben ze geen fysieke bewegingsruimte of zelfbeschikkingsrecht en zitten zij sociaal-cultureel in een geïsoleerde omgeving waarin hun uitbuiters zelf Vietnamezen zijn. In het Essex-dossier zaten de slachtoffers zelfs opgesloten in *safehouses*. Daarnaast bleek ook dat veel slachtoffers niet altijd zelf hun eindbestemming konden bepalen. De kans is klein dat zij, in tegenstelling tot andere slachtoffergroepen die wel meer *agency* (vrijheid van handelen of zelfbeschikkingsrecht) hebben, zich op eigen initiatief als slachtoffer kunnen aanmelden bij een eerstelijnsdienst of de opvangcentra.

Het is cruciaal dat de eerstelijnsdiensten daarrond worden gesensibiliseerd en over de nodige middelen beschikken om een onderzoek te voeren en in te grijpen.

Bijzondere aandacht besteden aan en gevoelig zijn voor de culturele eigenheden van de Vietnamese slachtoffers van mensenhandel of mensensmokkel om een vertrouwensband op te bouwen

Bij het detecteren, verhoren en begeleiden van Vietnamese vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel of mensensmokkel is een vertrouwensbevorderend kader essentieel. Zo is het van belang om goed op de hoogte te zijn van de Vietnamese cultuur of van de rivaliteit tussen noordelijke en zuidelijke regio's in Vietnam, die van invloed kan zijn op het gehoor van een vermoedelijk slachtoffer, indien de tolk van een andere afkomst is.

Net zo belangrijk is het besef dat een Vietnamees een sterk gevoel van schaamte en wantrouwen voelt, en het gevoel heeft in het krijt te staan tegenover de familie die zich in de schulden heeft gestoken om hem of haar de kans te geven de clandestiene reis te ondernemen. Een ander aspect waarmee rekening moet worden gehouden is de druk van de familie in het thuisland – die zelf onder druk staat van het criminele netwerk – om de schuld verder af te betalen.

Het opbouwen van een vertrouwensband met een betrouwbare en veilige tolk en, voor minderjarigen, veiligheidsmaatregelen zoals het tijdelijk ontnemen van mobiele telefoons kunnen er mee voor zorgen dat het slachtoffer gemakkelijker alle details over de feiten zal onthullen. Dat soort veiligheidsmaatregelen biedt minderjarige slachtoffers immers een betere bescherming tegen het criminele netwerk dat druk blijft uitoefenen.

Het opleiden van alle actoren door ngo's met kennis van de Vietnamese cultuur – zoals dat in het verleden al is gebeurd – is een voorbeeld van een goede praktijk die moet worden voortgezet.

In de pv's van verhoor melding maken van het non-verbale gedrag van het slachtoffer kan ook helpen om de soms onsamenhangende verklaringen van de slachtoffers beter te begrijpen.

Onderzoeksmethoden: gebruik van sociale media, financiële onderzoeken en internationale samenwerking

Uit de analyse van het Essex-dossier is gebleken hoezeer de analyse van sociale netwerken/media en mobiele telefoons helpt om bewijsmateriaal te verzamelen, zowel om de (financiële) activiteiten van mensensmokkelaars op te sporen, verbanden te leggen tussen feiten van mensenhandel en mensensmokkel (met name mogelijke *debt bondage*), als om inzicht te krijgen in de manier waarop slachtoffers werden gerekruteerd of om de *safehouses* en passages binnen de reisroute te lokaliseren. De samenwerking met de Federal Computer Crime Unit (FCCU) is in dat verband een meerwaarde.

Magistraten moeten over de middelen beschikken om informaticazoeken en netwerkzoekingen uit te voeren. De medewerking van webbedrijven (Google, Microsoft, Facebook in het bijzonder) is in dat verband essentieel.

Door een grootschalig onderzoek binnen een internationaal kader te plaatsen, waarbij gemeenschappelijke onderzoeksteams betrokken zijn die onder meer financiële onderzoeken verrichten, kan het netwerk in zijn geheel worden aangepakt en kunnen verdachte geldstromen worden opgespoord om de kern van de criminele activiteit te bestrijden.

Het Essex-dossier en verschillende recente Europol-operaties tonen aan hoe doorgedreven internationale samenwerking kan leiden tot de ontmanteling van Vietnamese smokkelnetwerken.

Detectie en opvang van niet-begeleide (Vietnamese) minderjarige vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel of mensensmokkel: het belang van een veilige en geruimtelijke omgeving

Wanneer niet-begeleide (Vietnamese) minderjarige vreemdelingen worden gedetecteerd is het essentieel dat zij voor opvang terechtkunnen in een gespecialiseerd opvangcentrum voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen zoals Esperanto. Ze kunnen er rekenen op de gepaste begeleiding en de bestaande veiligheidsmaatregelen moeten het risico op verdwijning beperken.

(Politie)verhoren in een veilige omgeving en in aanwezigheid van een vertrouwenspersoon maken het ook gemakkelijker om een vertrouwensband op te bouwen.

Zo toonde het Essex-dossier aan dat verschillende Vietnamese minderjarigen met succes naar zo'n centrum zijn doorverwezen en er opvang hebben gekregen.

Ook werden verschillende niet-begeleide minderjarige vreemdelingen correct aangemeld bij zowel de Dienst Voogdij als bij de Dienst Vreemdelingenzaken met de vermelding "vermoedelijk slachtoffer van mensenhandel/mensensmokkel".¹⁶⁴ Zij hebben het slachtofferstatuut gekregen. Wel hebben de gebrekkige kennis over mensenhandel of mensensmokkel bij bepaalde actoren op het terrein en het feit dat de Dienst Voogdij toen buiten de kantooruren en in het weekend geen permanentie had ertoe geleid dat sommige Vietnamese minderjarigen in een Observatie- en Oriëntatiecentrum van Fedasil zijn geplaatst, waaruit ze snel verdwenen zijn¹⁶⁵, of zelfs een nacht in een politiecel hebben doorgebracht.¹⁶⁶

Het is van het grootste belang dat deze minderjarigen aangepaste opvang krijgen, door de eerstelijnsdiensten verder bij te scholen. De herinvoering van een permanentiedienst bij de Dienst Voogdij vanaf augustus 2022 kan dat probleem mee helpen oplossen.

De kennis vergroten en meer sensibiliseren

Een ngo zoals Pacific Links organiseert sensibiliserings- en empowermentactiviteiten.¹⁶⁷ Deze ngo heeft ook verschillende Belgische actoren opleidingen gegeven over en gesensibiliseerd rond de Vietnamese cultuur. Dat soort samenwerkingen moet worden aangemoedigd en voortgezet.

164 Dit overkwam met name een zeventienjarige minderjarige die het slachtoffer was van een verkeersongeval en door de lokale politie van Brussel werd opgespoord. Hij werd opgevangen in een gespecialiseerd centrum voor minderjarige vermoedelijke slachtoffers van mensenhandel en kwam in aanmerking voor het slachtofferstatuut. Toch verdween deze vermoedelijke minderjarige, die begeleiding kreeg van een centrum voor volwassenen.

165 Zie hoofdstuk 1, punt 4: Detectie en bescherming van Vietnamese slachtoffers.

166 Zie hoofdstuk 2, punt 2.4.4.: Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen: detectie, verhoren en verklaringen.

167 Zie de externe bijdrage van de Pacific Links Foundation hierna.